

Eija-Mari Heikkilä

KOKKOLAN NUORISOASTEEN
KOULUTUSKOKEILUN ALKUVAIHEET
OPISKELIJOIDEN NÄKÖKULMASTA

CHYDENIUS-INSTITUUTIN TUTKIMUKSIA

3/1993

CHYDENIUS-INSTITUTET UNDERSÖKNINGAR

Eija-Mari Heikkilä

**Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun
alkuvaiheet opiskelijoiden näkökulmasta**

**JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
CHYDENIUS-INSTITUUTTI
KOKKOLA 1993**

ISBN 978-951-39-8623-0 (PDF)

ISBN 951-34-0170-7

ISSN 0789-0710

SAMMANDRAG

Undersökningen för uppföljning och utveckling av försöket med ungdomsstadieutbildning i Karleby har som uppgift att granska försöket ur de studerandes perspektiv. Syftet med undersökningen är att utreda studerandeströmmarna, de studerandes bakgrund, valmöjligheterna och utnyttjandet av dessa, motiveringarna för valet av olika studieprogram och de faktorer som påverkar valet, studiemotivationen, studiehandledningen, den praktiska problematiken i försöket samt hur försöket kunde utvecklas.

Målgruppen i undersökningen bestod av årskurs 9 i högstadiet i tre grundskolor i Karleby och studerande som under läsåret 1992-93 börjat studera inom försöket med ungdomsstadieutbildning. Gruppen av studerande som skulle undersökas hade uppdelats i fyra kategorier: 1) årskurs 9 i högstadiet, 2) de som deltar i försöket och studerar vid två läroinrättningar, 3) de som avbrutit studierna i fråga och 4) de som valt ett traditionellt gymnasium eller en yrkesläroanstalt. Undersökningsmaterialet insamlades med ett eget frågeformulär för respektive grupp.

Av undersökningen framgår att smärre ändringar kan observeras i studerandeströmmarna. Det förekommer skillnader i fråga om bakgrund hos dem som studerar enligt olika studieprogram inom försöket. De som studerar vid två läroinrättningar består oftare än andra av flickor, unga, med relativt god framgång i skolan, hemmahörande i regionen och till övervägande del med arbetar- eller företagarbakgrund. De är något mera osäkra i sitt yrkesval och planerar antingen att avsluta sina studier med nuvarande utbildning eller fortsätta studierna, men hade inte för avsikt att mera byta bransch.

Av dem som studerade vid två läroinrättningar uppgav de som från en yrkesläroanstalt bedrev gymnasiestudier och från ett gymnasium yrkesstudier att orsaken till att de hade sökt sig till en annan läroinrättning var möjligheten att avlägga både studentexamen och yrkesexamen på tämligen kort tid. De som ägnade sig åt två slag av yrkesstudier hade beslutat sig för att utnyttja undervisningsutbudet vid den andra läroinrättningen i hopp om att ha bättre möjligheter att få arbete. Bland dem som avbrutit hade de som genomförde gymnasiestudier gjort sitt val för att de ville förbättra sin kompetens för fortsatta studier, medan åter de som gått in för yrkesstudier baserade sitt intresse på möjligheten att studera praktiska ämnen. Gymnasiestudierna hade avbrutits på grund av att det som studerades kändes för svårt. Orsaken till att yrkesstudierna avbrutits var oftast att man blivit efter i undervisningen i den egna skolan.

De som fortsatte enligt den traditionella undervisningsplanen hade i olika läroinrättningar varierande motiveringar för sitt val av studieprogram. De som studerade vid yrkesläroanstalter uppgav att bakom beslutet låg vanligen att man upplevde det som komplicerat att studera för två examina, antog att det betydde mera arbete, tyckte att den egna läroinrättningen erbjöd tillräckligt med valmöjligheter och att man hade intresse enbart för det egna yrkesområdet. Gymnasieeleverna åter ville koncentrera sig på studentexamen.

Genom att försöket erbjuder rätt stora examensinriktade studiepaket förefaller det som om det mest gagnar flickor med relativt god framgång i skolan, sådana som försöker skaffa sig två examina samt sådana studerande som planerar byta examen.

Valfriheten i försöket förbättrar studiemotivationen hos de studerande. Vad gäller studiehandledningen ville man gärna få mera information. Den praktiska problematiken i försöket ansågs inte vara svår enligt de studerande. Det centrala resultatet ur utvecklingssynpunkt var att de studerande var intresserade av att utöka sitt studieprogram med nya studiealternativ, t.ex. arbetspraktik.

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
2. KOKEILUN HALLINTO, MALLI JA VALINTATARJOTIN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSINEEN	4
2.1. Kokeilun hallinto	4
2.2. Kokeilun malli	4
2.3. Kokeilun valintatarjotin lukuvuonna 1992–1993	6
2.4. Käytännön toteutus lukuvuonna 1992–1993	8
3. TUTKIMUSASETELMA	9
3.1. Tutkimuksen ongelmat	9
3.2. Tutkimusaineiston hankinta	9
3.3. Aineiston analysointi	12
4. TUTKIMUSTULOKSET	13
4.1. Kokkolan peruskoulujen yläasteen 9–luokkalaiset	13
4.1.1. Mitä 9–luokkalaiset aikovat tehdä peruskoulun jälkeen?	13
4.1.2. Halukkuus opiskella yhtäaikaan kahdessa oppilaitoksessa ja valinnat	14
4.2. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevat	16
4.2.1. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien valinnat	16
4.2.2. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien tausta	17
4.2.3. Toisten opintojen valitsemiseen vaikuttaneet tekijät, kokeilun hyvät puolet ja opiskelumotivaation muutokset	18
4.2.4. Halukkuus siirtyä toisen oppilaitoksen opiskelijaksi	20
4.2.5. Kokeilun käytännön problematiikka opiskelijoiden kokemana	21
4.2.6. Opinto-ohjauksen rooli kokeiluun hakeutumisessa ja kokeilun aikana	22
4.2.7. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien näkökulma kokeilun kehittämiseen	23

4.3. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelun keskeyttäminen	26
4.3.1. Kahdessa oppilaitoksessa keskeyttäneiden valinnat ja tausta	26
4.3.2. Keskeyttäneiden toiseen oppilaitokseen hakeutumisen ja opintojen keskeyttämisen perusteet	27
4.3.3. Keskeyttäneet kokeilun kehittäjinä	28
4.4. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan opiskelevat	30
4.4.1. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan opiskelevien tausta	30
4.4.2. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen valinneiden koulutusvalinnan perusteet	31
4.4.3. Pelkän lukion tai ammatillisen oppilaitoksen valinneet opiskelijat kokeilun kehittäjinä	32
5. YHTEENVETO JA POHDINTAA	34
5.1. Opiskelijavirrat muutoksineen	34
5.2. Eri opinto-ohjelmat valinneiden taustoissa on eroja	35
5.3. Kokeilun hyvät puolet sekä opiskelijoiden antamat perustelut opinto-ohjelmiensa valinnalle ja valintoihin vaikuttavat tekijät	37
6. KEHITTÄMISEHDOTUKSIA	39
LÄHTEET	46
LIITTEET	49

1. JOHDANTO

Vuoden 1992 syksyllä käynnistyi Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilu. Sillä etsitään 15 muun nuorisoasteen koulutuskokeilun tavoin uusia ratkaisumalleja peruskoulua välittömästi seuraavan koulutuksen kehittämiseksi. Kokeiluissa on tarkoitus valinnaisuuden avulla – parantaa opiskelijoiden mahdollisuuksia erikoistumiseen – mahdollistaa keskittyminen joko ammatillisiin tai yleissivistäviin opintoihin – antaa tilaisuus opintojen laaja-alaistamiseen erilaisin yleissivistävien ja ammatillisten opintojen yhdistelmin. Kokeiluilla tavoitellaan koulutuksen tason kohottamista, yhteiskunnan ja työelämän muuttuvien tieto- ja taitotarpeiden tyydyttämistä sekä yksilöllisten ja joustavien opintokokonaisuuden luomista. Kokeilulla halutaan myös monipuolistaa koulutusmahdollisuuksia, parantaa koulutusjärjestelmän toimintakykyä ja kehittää hallintoa. (SA 391/1991; Opm 1992a, 4; 1993, 1.)

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun suunnittelu tuli ajankohtaiseksi vireillä olleen ammattikorkeakouluhakemuksen myötä. Kun Kokkolan kaupunki sai kesäkuussa 1990 opetusministeriöltä ammattikorkeakoulua koskevan jatkosuunnittelukehotuksen, esitettiin siinä kokeilu- ja suunnittelukohteeksi myös Kokkolan sekä lähikuntien lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten tarjoama nuorisoasteen koulutus. Kokkolassa sijaitsevien ammatillisten oppilaitosten välillä oli jo aikaisemminkin ollut pienimuotoista yhteistoimintaa muun muassa fysiikan ja kemian sekä tietotekniikan opetuksessa. Kokkolan yhteislyseon lukiossa on kolme vuotta annettu liikuntapainotteista opetusta, johon on osallistunut myös ammatillisten oppilaitosten opiskelijoita. Tätä ennen Kokkolan ammattioppilaitoksessa oli sovellettu urheilijoiden ammatillisen koulutuksen yksilöllistä mallia. (Kokeilusuunnitelma 1991, 9.)

Varsinainen suunnittelutyö kokeilua varten tehtiin kaupungin kesällä 1990 asettamassa johtoryhmässä. Suunnitelma laadittiin yhteistyössä ammattikorkeakoulukokeilun suunnittelun johtoryhmän kanssa. Huhtikuussa 1991 kokeiluluvan saaneeseen kokeiluyksikköön kuuluivat Kokkolan ammattioppilaitos, Kokkolan kauppaoppilaitos, Kokkolan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos, Kiviniityn lukio, Kokkolan yhteislyseon lukio ja sen iltalinja. Samana keväänä käytiin neuvotteluja Kokkolan

terveydenhuolto-oppilaitoksen ja Keski-Pohjanmaan konservatorion tulemisesta mukaan kokeiluun, mikä sitten toteutuikin syksyllä 1991.

Kokkolan nuorisoasteen kokeilu muodostaa vain yhden osan oppilaitoksissa lukuvuonna 1992–1993 käynnissä olevasta kehittämistyöstä. Ammattioppilaitos, kauppaooppilaitos ja terveydenhuolto-oppilaitos ovat mukana myös ammattikorkeakoulukokeilussa. Lisäksi kauppaooppilaitoksessa käy opiskelijoita ruotsinkielisen nuorisoasteen koulutuskokeilun puitteissa. Maaliskuussa 1993 aloitti Karleby svenska gymnasiumista ja Kronoby gymnasiumista 19 opiskelijaa markkinoinnin, laskentatoimen ja yritystalouden 7 viikkoa kestävä opintot, jotka toistuvat vuosittain kolmen vuoden ajan. Ruotsinkielisen kokeilun opiskelijoita on käynyt myös Keski-Pohjanmaan konservatoriossa. Varsinainen laajamittaisempi opiskelijoiden liikkuminen suomen- ja ruotsinkielisten kokeilujen välillä käynnistyy, kun sitä estävät käytännön ongelmat saadaan ratkaistua. (Stenhagen 1993; Nyström 1993.)

Ammattioppilaitoksessa laadittiin jokaiselle perus- ja opintolinjalle viime lukuvuoden aikana moduulimuotoiset, valinnaisuutta lisäävät opinto-ohjelmat, joiden mukainen opetus käynnistyi tänä syksynä. Kauppaooppilaitoksessa on yhdessä nuorisoasteen koulutuskokeilun kanssa toteutettu joustavan koulutusrakenteen kokeilua. Kyseinen koulutus perustuu peräkkäiseen tutkintorakenteeseen. Kaikki opiskelijat suorittavat ensin kouluasteen kaksivuotisen merkantin tutkinnon. Sen jälkeen halukkaat voivat jatkaa opiskeluaan opistoasteella ja valmistua merkonomeiksi. Kaikille yhteisten ja ammatillisten perusopinnot jälkeen valitaan yksi seuraavista ammatillisista suuntautumisvaihtoehdoista: markkinointi ja asiakaspalvelu, talous ja rahoitus tai tiedonhallinta ja tietopalvelu. Lisäksi valinnaiset opinnot antavat mahdollisuuden syventyä jollekin kaupan ja hallinnon alan osa-alueelle, laajentaa perussivistystään tai ammatillista osaamistaan. (Rajala 1992, 3–10; KAOL 1993; KKOL 1993, 3.)

Terveydenhuolto-oppilaitos sekä kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos aloittivat syksyllä 1993 uuden koulutusrakenteen mukaisen sosiaali- ja terveystalouden perustutkintoon johtavan koulutuksen. Koulutus korvaa molempien oppilaitosten aiemman kouluasteen koulutuksen ja sisältää yhtenevän kahden vuoden osuuden sekä puolen vuoden syventävät vaihtoehdot opinnot.

Koko maassa on käynnissä 16 nuorisoasteen koulutuskokeilua, joissa oppilaitoksia on yhteensä 141 ja opiskelijoita noin 13 000. Kokkolan kokeiluyksikkö on seitsemän kaupunkitaajamassa sijaitsevan oppilaitoksen yhteenliittymä. Aloituspaiikkoja kokeilussa on noin 880, joista ammattioppilaitoksessa on 38,5 %, lukioissa 32,7 %, kauppaoppilaitoksessa 12,3 %, kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksessa 8,9 %, terveydenhuolto-oppilaitoksessa 6,1 % ja konservatoriossa 1,5 %. Aloituspaiikkamäärältään kokeilu on kymmenenneksi suurin kokeiluyksikkö (Numminen & Piilonen 1992, 26).

Kokeilujen seurannan ja arvioinnin kohteena voivat olla yhteiskunta- ja koulutuspoliittiset sekä työelämän muutokset, kasvatustieteet ja opetus, organisaatiot, opiskelijat tai kustannukset (Opm 1992a, 5-9). Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun seuranta- ja kehittämistutkimuksen tavoitteena on hahmottaa kokeilun tilannetta huhtikuussa 1993 ennen muuta opiskelijoiden näkökulmasta. Muut seurannan kohteet tulevat mukaan sikäli kuin niillä on merkitystä opiskelijan kannalta.

Ensivaiheessa tutkimuksessa luodaan katsaus kokeilun hallintoon, sen malliin, valintajärjestykseen sekä käytännön toteutukseen. Tutkimusasetelman kuvaamisen jälkeen esitän 9-luokkalaisille suoritetun kyselyn tulokset. Sitten erittelen seikkaperäisesti kokeilun piirissä kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien, keskeyttäneiden ja perinteisen lukion tai ammatillisen oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan etenevien opiskelijoiden taustoja, kokemuksia, toimintaa sekä niiden perusteita.

Tässä yhteydessä tutkimuksen tekijä haluaa lausua kiitoksensa Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun johtajalle Antero Savelalle, kokeiluoppilaitosten rehtoreille, koordinaattoreille, opinto-ohjaajille ja muulle henkilökunnalle, jotka mahdollistivat tutkimuksen toteutuksen. Eriyksen kiitoksensa saavat myös tutkimusharjoittelija, kasvatust. yo. Tiina Hiidenniemi, jonka kolmen kuukauden ahkerointi auttoi tutkimusta olennaisesti eteenpäin sekä Chydenius-Instituutin tutkija (myös vs. tutkimusjohtajana toiminut) KTM Jouni Kaipainen ja vs. tutkimusjohtaja YTT Seppo Raiski, joilta olen saanut arvokasta tukea tutkimuksen eri vaiheissa.

2. KOKEILUN HALLINTO, MALLI JA VALINTATARJOTIN KÄYTÄNNÖN TOTEUTUKSINEEN

2.1. Kokeilun hallinto

Kokeilusäädösten mukaan johtoryhmän tehtävänä on käsitellä kokeilun johtamista, kokeiluyksikön yleistä hallintoa, opintojen järjestämistä ja kokeiluyksikköön kuuluvien oppilaitosten yhteistoiminta-asioita (SA 392/1991). Kokkolan kokeilun johtoryhmässä on 17 jäsentä. Siihen kuuluvat ylläpitäjien edustajat (Keski-Pohjanmaan ammatillisen koulutuksen kuntainliitto, Kokkolan kaupunki, Kokkolan terveydenhuolto-oppilaitos ja Keski-Pohjanmaan konservatorion kannatusyhdistys), oppilaitosten rehtorit, sivistystoimen toimialajohtaja sekä kaksi kokeiluyksikön opettajien, yksi muun henkilökunnan ja kaksi opiskelijoiden valitsemaa edustajaa. Kokeilun johtajana toimii Kokkolan sivistystoimen toimialajohtaja.

Apuelimenä kokeilujen suunnittelussa ja käytännön toteutuksessa on työvaliokunta, johon kuuluvat kokeilun johtaja sekä oppilaitosten rehtorit. Valiokunnan työtä edesauttaa oppilaitoskohtaisten koordinaattorien ja opinto-ohjaajien työryhmän työskentely. Lisäksi eri oppilaitosten samojen aineiden opettajat ovat yhteistyöryhmissä käyneet läpi oppiaineidensa sisältöjä ja etsineet päällekkäisyyksiä sekä pohtineet korvaavuuksia.

2.2. Kokeilun malli

Nuorisoasteen koulutuskokeilussa keskeinen toimintamuoto on kokeiluyksikön oppilaitosten välinen yhteistyö, minkä avulla pyritään lisäämään opiskelijoiden valinnanvapautta ja mahdollisuuksia yksilöllisiin opinto-ohjelmiin. Koulutuksessa voidaan suorittaa kolmenlaisia opintoja: lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto, ammatillisia tutkintoja ja uuden tyyppisiä tutkintoja, joita kutsutaan yhdistelmäoppinnoiksi. Koulutusajat eivät pitene, mutta yksilöllisten valintojen mukaan opintojen kesto on 2–4 -vuotta. (Opm 1992a, 4; Numminen & Piilonen 1992, 17; SA 391/1991.)

Tutkintoihin sisältyvien pakollisten aineiden määrää on vähennetty ja valinnaisuutta lisätty. Lukiossa valinnaisia opintoja voi olla enintään 40 %. Ammatillisissa tutkinnoissa enintään 30–40 % koulutuksen pituudesta riippuen. Yhdistelmäopinnoissa yli 70 % opinnoista on valinnaisia. Opiskelijat voivat kokeiluyksikköön kuuluvien oppilaitosten lisäksi valita opintoja musiikkioppilaitoksista, muista ammatillisista oppilaitoksista ja lukioista, ammatillisista aikuiskoulutuskeskuksista, kansanopistoista, kansalais- ja työväenopistoista, urheiluopistoista, ammattikorkeakouluista sekä yliopistoista ja korkeakouluista. Kaikkiin tutkintoihin voi kuulua myös työharjoittelua, ulkomaisia opintoja sekä oppiainerajat ylittäviä opintokokonaisuuksia. Jatko-opintokelpoisuus määräytyy kokeilussa suoritetun tutkinnon ja sen sisällön perusteella. (Numminen & Piilonen 1992, 18–19; SA 391/1991.)

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun tarkoituksena on kehittää oppilaitosten välistä yhteistyötä niin, että opiskelijoilla on mahdollisimman laajat valinnanmahdollisuudet opintojensa sisällön suhteen sekä entistä paremmat ja monipuolisemmat vaihtoehdot siirtyä joko jatko-opintoihin tai työelämään. Periaatteena on säilyttää edellytykset sekä työelämän vaatimukset täyttävään ammatilliseen tutkintoon että tasokkaaseen ylioppilastutkintoon. (Kokeilusuunnitelma 1991, 3–4.)

Kokeilulle asetetut tavoitteet konkretisoituvat siten, että opiskelija voi halutessaan valita yhden ennakolta suunnitellun opintokokonaisuuden (noin 20–25 % opinnoista) kokeilussa mukana olevista oppilaitoksista ja saada vastaavasti hyvityksen omassa oppilaitoksessaan. Näin lukion opiskelijalle avautuu mahdollisuus suorittaa lukion oppimäärä, ylioppilastutkinto ja ammatillinen tutkinto noin yhden vuoden lisäopinnoilla. Ammatillisen oppilaitoksen opiskelija voi hankkia ammatillisen tutkinnon lisäksi joko ylioppilastutkinnon tai toisen ammatillisen tutkinnon vastaavan pituisilla lisäopinnoilla. Vain konservatoriossa ammattitutkinnon suorittaminen ei yleensä ole mahdollista vielä nuorisoasteella.

Tutkinnot antavat erilaisen jatko-opintokelpoisuuden. Lukio-opinnot tuottavat yleisen ammattikorkeakoulu- ja korkeakoulukelpoisuuden. Ammatilliset opinnot antavat jatko-opintokelpoisuuden vastaavan alan ammattikorkeakouluopintoihin. Yleisen ammattikorkeakoulukelpoisuuden saavuttaa, jos opintoihin sisältyy lukioaineita. Yleisen korkeakoulukelpoisuuden saa, jos lisäksi suorittaa ylioppilastutkintokokeet kolmessa tai neljässä aineessa.

2.3. Kokeilun valintatarjotin lukuvuonna 1992–1993

Nuorisoasteen koulutuskokeiluissa opiskelijoille on ollut tarjolla eri laajuisia opintokokonaisuuksia. Opiskelijat ovat voineet suorittaa yksittäisiä opintojaksoja, näitä selvästi laajempia kokonaisuuksia tai jopa toisen tutkinnon. Kun Kokkolan kokeilu antaa mahdollisuuden edetä opinnoissa aina tutkintoon saakka, opintotarjottimen rakentaminen ja erityisesti sisältöjen määrittely on vaatinut oppilaitoksilta runsaasti suunnittelutyötä.

Ammatillisten oppilaitosten opetussuunnitelmista on pyritty erottamaan ammatin ydintieto. Lukioaineiden kurseista puolestaan on haluttu määrittää ylioppilastutkinnossa menestymisen mahdollistavat kurssit. Kokeilun valinnaisuus on merkinnyt opiskelijalle sitoutumista suurehkoihin opintokokonaisuuksiin. Yksittäisten opintojaksojen suorittaminen ei ole ollut mahdollista.

Ammattiopintovaihtoehdot ovat olleet vapaasti valittavissa konservatoriota lukuunottamatta. Musiikin ammattiopintoihin pääsyn edellytyksenä on musiikkikoulun oppimäärän suorittaminen ja erityiset valmiudet pääaineessa tai yleisluokkoudessa. Käytännössä tämä on merkitsee sitä, että opiskelijan on täytynyt aloittaa tavoitteellinen musiikin opiskelu noin 7-vuotiaana. Tutkinnon tuottavat lisäopinnot ovat mahdollisia ilman erillistä valintamenettelyä.

Valintatarjotin koostui lukuvuonna 1992–1993 lukio-opintojen lisäksi 14 erilaisesta ammattiopintovaihtoehdosta. Sulkuihin on lisäksi merkitty se koulutusammatti, johon oppilas voi neljännen opiskeluvuoden jälkeen valmistua. Tarjotin sisältää seuraavat vaihtoehdot:

Ammattioppilaitos

1. kone- ja metallitekniikan ammattiopinnot
(tuotanto- tai käyttötekniikan mekaanikko) o

2. auto- ja kuljetustekniikan ammattiopinnot
(ajoneuvo- tai autotekniikan mekaanikko) o

3. sähkötekniikan ammattiopinnot
(sähkövoima-, tietotekniikka- tai automaatiotekniikan mekaanikko)
4. rakennustekniikan ammattiopinnot
(talonrakentaja)
5. prosessi- ja laboratoriotekniikan ammattiopinnot
(kemian prosessinhoitaja tai kemian laborantti)
6. vaatetustekniikan ammattiopinnot
(mallipukineiden valmistaja)
7. ravitsemis- ja hotellipalvelujen sekä koti- ja laitostalouden ammattiopinnot
(ruokapalvelujen perustutkinto, laitoshuoltaja)
8. elintarviketekniikan ammattiopinnot
(leipuri, lihavalmistetyöntekijä tai elintarviketyöntekijä)
9. parturi-kampaajan ammattiopinnot
(parturi-kampaaja)

Kauppaoppilaitos

10. kaupan ja hallinnon ammattiopinnot (merkonomi)

Kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos

11. koti- ja laitostalouden ammattiopinnot
(ruokapalvelujen perustutkinto, laitoshuoltaja)
12. sosiaalialan ammattiopinnot
(sosiaali- ja terveysalan perustutkinto, ammattinimikettä ei ole vahvistettu)

Terveydenhuolto-oppilaitos

13. terveystalon ammattiopinnot
(sosiaali- ja terveystalon perustutkinto, ammattinimikettä ei ole vahvistettu)

Keski-Pohjanmaan konservatorio

14. musiikin ammattiopinnot

Kiviniityn lukio ja yhteislyseon lukio/iltalinja

15. Lukio-opintoja yhteensä 16–19 kurssia (ylioppilastutkinto)

äidinkieli	4 kurssia
A-kieli	4 kurssia
B-kieli	4 kurssia
matematiikka	
yleinen	4 kurssia
laaja	7 kurssia

2.4. Käytännön toteutus lukuvuonna 1992–1993

Kokeiluoppilaitosten välistä yhteistyötä varten oli lukuvuodeksi 1992–1993 sovittu yhteisistä työpäivistä ja loma-ajoista. Oppilaitokset eivät kuitenkaan olleet sopineet yhteisestä jaksotuksesta. Ammattioppilaitoksessa, terveydenhuolto-oppilaitoksessa, kotitalous- ja sosiaali-alan oppilaitoksessa ja konservatoriossa ei ollut käytössä jaksotusta. Sen sijaan kauppaoppilaitoksessa käytettiin 4-jaksojärjestelmää ja lukioissa 5-jaksojärjestelmää. Työjärjestyksiin oli varattu toisessa oppilaitoksessa tapahtuvaa opiskelua varten keskiviikko klo 8–15.

Opiskelija oli vastaanottavassa oppilaitoksessa pääsääntöisesti integroituna normaaliin perusopetusryhmään. Vain lukio-opintoja ja terveystalon ammattiopintoja suorittaneet muodostivat erillisen opetusryhmän.

3. TUTKIMUSASETELMA

Tutkimuksen tehtävänä on tarkastella Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilua ja siihen liittyviä tekijöitä opiskelijoiden näkökulmasta. Tehtävänä on vastata kokeilutoimintaa hyödyttävän tiedon keruusta, analysoinnista ja tulkinnasta.

3.1. Tutkimuksen ongelmat

Tutkimus etsii vastauksia seuraaviin kysymyksiin:

- 1) opiskelijavirrat ja niissä tapahtuvat muutokset
- 2) opiskelijoiden tausta¹
- 3) opiskelijoiden valinnan mahdollisuudet ja niiden toteutuminen
- 4) opiskelijoiden antamat perustelut opinto-ohjelmiansa valinnalle ja valintoihin vaikuttavat tekijät
- 5) opiskelumotivaation muutokset
- 6) opinto-ohjauksen rooli kokeiluun hakeutumisessa ja kokeilun aikana
- 7) kokeilun käytännön problematiikka ja kehittämismahdollisuudet

3.2. Tutkimusaineiston hankinta

Tutkimuksen kohdejoukkona olivat Kokkolan peruskoulujen yläasteen 9-luokan opiskelijat ja nuorisoasteen koulutuskokeilussa aloittaneet opiskelijat lukuvuonna 1992–1993. Tutkittava opiskelijajoukko jaettiin neljään ryhmään:

- 1) Kokkolan peruskoulun yläasteen 9-luokkalaiset
- 2) ne kokeiluun osallistuvat, jotka opiskelevat kahdessa oppilaitoksessa
- 3) kyseiset opinnot keskeyttäneet ja
- 4) perinteisen lukion tai ammatillisen oppilaitoksen valinneet.

¹Opiskelijoiden taustatiedoilla pyritään selvittämään, valikoituvatko opiskelijat eri opinto-ohjelmiin sukupuolen, iän, koulumenestyksen, kotipaikan tai sosiaalisen taustan mukaan.

Tutkimusaineisto kerättiin kyselyillä huhtikuussa 1993. Kullekin ryhmälle oli laadittu oma kyselylomake. Kokkolan ylästeen 9-luokkalaisille suunnattu kysely toteutettiin kaikilla kolmella yläasteella (Hakalahti, Kiviniitty, Länsipuisto) opinto-ohjaajien tuntien aikana. Kokeilun piirissä oppilaitoskohtaiset koordinaattorit ja opinto-ohjaajat vastasivat kyselyjen organisoinnista. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevat ja keskeyttäneet täyttivät lomakkeensa joko koulussa tai kotona. Perinteisiin opetussuunnitelmiin sitoutuneet vastasivat kyselyyn pääsääntöisesti oppitunneilla. Kyselyn ulkopuolelle jätettiin aloituspaikkamäärältään suhteellisen pieni konservatorio, jossa ei kyseisenä lukuvuotena tapahtunut kokeilun valinnaisuuden pohjalta opiskelijavaihtoa.

Ylästeen 9-luokkalaisille suunnatun kyselylomakkeen palautti 419 opiskelijaa ja vastausprosentiksi saatiin 93,5. Huhtikuussa 1993 kahdessa oppilaitoksessa opiskelleista 42 opiskelijasta 41 palautti lomakkeen, joten vastausprosentti heidän osaltaan oli 97,6.

Keskeyttämisten määrittely aiheutti tutkimuksessa hieman ongelmia. Jotkut opiskelijat nimittäin eivät olleet edes käyneet toisessa oppilaitoksessa tai olivat käyneet vain muutaman kerran. Jotta näiden opiskelijoiden vastaukset eivät vaikuttaisi liiaksi tuloksiin, keskeyttäneeksi katsotaan ensimmäisen kuukauden jälkeen toiset opintonsa lopettanut opiskelija. Kokeilun kuluessa yhteensä 26 opiskelijaa on keskeyttänyt joko lukio- tai ammattiopintojen suorittamisen. Heistä kymmenen jätti opinnot kesken ensimmäisen kuukauden aikana. Tutkittavassa opiskelijajoukossa keskeyttäneitä oli 16. Heistä 9 palautti lomakkeen ja vastausprosentiksi tuli 56,3.

Joko lukion tai ammatillisen oppilaitoksen oman opetussuunnitelman mukaan opiskelevia oli kaikkiaan yli 800. Heistä tehtiin harkinnanvarainen otanta valitsemalla jokaisesta oppilaitoksesta opiskelijoita otokseen samassa suhteessa kuin heitä on perusjoukossa. Tutkittavat peruslinjat eivät kaikilta osin valikoituneet satunnaisesti tutkimukseen, vaan terveydenhuolto-oppilaitoksen peruslinjoista tuli mukaan sekä syksyllä että keväällä aloittanut ryhmä. Ammattioppilaitoksen peruslinjoista mukana on linjoja, jotka ovat joko nais- tai miesvaltaisia tai joilta on mahdollisuus jatkaa ammattikorkeakoulussa ilman ylioppilastutkintoakin. Tällä peruslinjavalinnalla haluttiin saada selville, onko sukupuolella tai muuten parantuneilla jatkokoulutusmahdollisuuksilla vaikutusta suhtautumisessa valinnaisuuteen. Otoksen

suuruudeksi tuli yli 350 opiskelijaa ja heistä runsas 300 vastasi kyselyyn. Vastausprosentiksi tuli 84,6. Otos on siten seuraava:

Oppilaitos	Perus-/erikoistumis- linja	Opiskelijoita otoksessa	Vastanneita	Vastaus- prosentti
KAOL	<i>Auku, Stk, Vap, Raho, Kola</i>	160	123	76,9
KKOL	<i>Kauppa</i>	54	39	72,2
KTHOL	<i>Ph, Lvsk</i>	36	26	72,2
KOTSO	<i>Kh, Ph, Kola</i>	36	38	105,6
YL		36	44	122,2
KL		36	33	91,7
YHTEENSÄ		358	303	84,6

Taulukko 1. Perinteisen ammatillisen oppilaitoksen ja lukion opetussuunnitelman mukaan opiskelevien otos oppilaitoksittain ja peruslinjoittain, kyselyyn vastanneet sekä vastausprosentit²

Lomakkeiden palautusprosentti nousi kohtalaisen korkeaksi. Joissakin oppilaitoksissa lomakkeen täyttäneitä oli muutama enemmän kuin mitä otokseen oli tarkoitus ottaa. Kokonaisvastausprosentti nousee tästä syystä hieman. Keskeyttäneiden pieni määrä ja heidän alhaisempi palautusprosenttinsa sekä lukio-opintoja suorittavien yliedustus vastaajien joukossa verrattuna perusjoukkoon otetaan huomioon tulosten arvioinnissa.

² Käytetyt lyhenteet:

KAOL = Kokkolan ammattioppilaitos; Auku = Auto- ja kuljetustekniikan pl., Stk = Sähkötekniikan pl., Vap = Vaatetusalan pl., Raho = Ravitsemis- ja hotellipalvelujen pl., Kola = Koti- ja laitostalouden pl.

KKOL = Kokkolan kauppaoppilaitos; Kauppa = Kaupan ja hallinnon pl.

KTHOL = Kokkolan terveydenhuolto-oppilaitos; Ph = Perushoitaja, Lvsk = Lääkintä-vahtimestari-sairaankuljettaja

KOTSO = Kokkolan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos; Kh = Kodinhoitaja, Ph = Päivähoitaja, Kola = Koti- ja laitostalouden yl.

YL = Yhteislyseon lukio

KL = Kiviniityn lukio

3.3. Aineiston analysointi

Kullekin neljälle ryhmälle oli laadittu oma kyselylomakkeensa, joihin sisältyi myös yhteisiä kysymyksiä. Yläasteen kyselyssä kartoitettiin opiskelijoiden mahdollisia jatko-opintoaikomuksia ja halukkuutta valita opintoja muusta kuin omasta oppilaitoksesta. Kaikilta kokeilussa mukana olevilta kysyttiin opiskelijoiden taustoihin ja kokeilun kehittämiseen liittyviä asioita. Sen lisäksi kahdessa oppilaitoksessa opiskeleville ja keskeyttäneiden ryhmälle esitettiin toiseen oppilaitokseen hakeutumisen motiiveja sekä opinto-ohjausta koskevia kysymyksiä. Erilliseksi tarkastelun kohteeksi asetettiin keskeyttäneiden antamat syyt keskeyttämislleen. Pelkän lukion tai ammatillisen oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan opiskelevilta tiedusteltiin, miksi he eivät olleet halukkaita suorittamaan opintoja toisissa oppilaitoksissa. Eri ryhmien välisellä analyysillä pyritään myös hahmottamaan niitä tekijöitä, jotka vaikuttavat siihen, että toinen valitsee opinto-ohjelmaansa muita opintoja ja toinen ei.

Tutkimustuloksia analysoitiin laskemalla aineistosta keskiarvoja sekä tekemällä prosentuaalisia jakautumia ja ristiintaulukointeja. Avoimiin kysymyksiin annetut vastaukset luokiteltiin sopivien kategorioiden pohjalta.

4. TUTKIMUSTULOKSET

4.1. Kokkolan peruskoulujen yläasteen 9-luokkalaiset

4.1.1. Mitä 9-luokkalaiset aikovat tehdä peruskoulun jälkeen?

Kokkolan kolmen yläasteen 9-luokkalaisten keskuudessa ylivoimaisesti suosituin jatko-opiskelupaikka oli lukio, jonne aikoi yli kolme viidesosaa opiskelijoista. Toiseksi suosituin vaihtoehto oli ammattioppilaitos, jossa tahtoi jatkaa opintojaan noin viidennes opiskelijoista. Seuraavina olivat kotitalous- ja sosiaalian oppilaitos sekä kauppaoppilaitos runsaan kymmenesosan osuudella hakijoista. Muut vaihtoehdot vetivät puoleensa selvästi pienempiä määriä. Vetovoimaisimmat olivat Kaustisen musiikkilukio sekä yksittäiset maa- ja metsätalousoppilaitokset. Terveystieteiden oppilaitokseen ei ilmoittanut hakevansa yksikään opiskelija. Tämä selittyy terveydenhuollon ja sosiaalian peruslinjoille vaadittavasta 17 vuoden iästä. Kotitalous- ja sosiaalian oppilaitokseen hakeneet suuntautunevat koti- ja laitostalouden peruslinjalle, jonne ei ole ikärajoitusta.

Oppilaitos, jossa aikoo jatkaa opintojaan tai muu vaihtoehto	Opiskelijoita	Prosenttia
YL & KL	258	61,6
KAOL	86	20,5
KKOL	21	5,0
KOTSO	30	7,2
Muu oppilaitos tai oppisop.koul.	13	3,1
Menee töihin	4	1,0
Muu tai ei osaa sanoa	7	1,7
YHTEENSÄ	419	100,0

Taulukko 2. Kokkolan yläasteen 9-luokkalaisten jatkoaikomukset peruskoulun jälkeen

Kokkolassa lukiossa voi jatkaa runsas puolet ikäluokasta, joten kaikkien toiveet lukio-opiskelusta eivät tule toteutumaan. Opiskelijoita siirtynee enemmän ammatillisiin oppilaitoksiin.

4.1.2. Halukkuus opiskella yhtäaikaan kahdessa oppilaitoksessa ja valinnat

Kokkolan yläasteen 9-luokkalaiset muodostavat vain yhden osan kokeiluoppilaitoksissa aloittavista opiskelijoista. Varsinkin ammatillisten oppilaitosten opiskelijat rekrytoituvat myös Kokkolan kaupungin ulkopuolelta. Esimerkiksi syksyllä 1991 ammatillisissa oppilaitoksissa aloittaneista vain noin 40–50 % oli kokkolalaisia. (KKTV 1991, 32–35; KAOL 1992, 44.) Kokkolan yläasteelle suunnatun kyselyn tuloksia on yleistettävä varoen, sillä muualta Kokkolaan opiskelemaan tulevien valinnat voivat poiketa joiltakin osin kokkolalaisten valinnoista.

Kovin suurta halukkuutta lähteä opiskelemaan oman oppilaitoksen ulkopuolelle ei 9-luokkalaisten keskuudessa ilmennyt. Yli neljänsadan opiskelijan joukosta vain runsas 40 ilmoitti olevansa kiinnostunut valitsemaan opintoja toisista oppilaitoksista, mikä vastaa noin kymmenesosaa opiskelijoista. Innostuneimpia olivat Hakalahden yläasteen opiskelijat. Sen sijaan kokeilussa mukana olevien lukiodien yhteydessä toimivilla Kiviniityn ja Länsipuiston yläasteilla halukkuutta oli vähemmän.

Lukioon menevät olivat ammatillisiin oppilaitoksiin aikovia kiinnostuneempia hyödyntämään kokeilun tuomaa laajempaa valinnaisuutta, vaikka heidän kiinnostuksensa näyttää hieman laskeneen edellisestä vuodesta. Keväällä 1992 lukioon hakeneista 13,8 % oli kiinnostunut ammatillisista opinnoista. Nyt lukioon pyrkivistä heitä oli 10,9 %. Aiempia tietoja ammatillisiin oppilaitoksiin pyrkivien halukkuudesta sisällyttää opintoihin lukio-opintoja tai oman alan ulkopuolisia ammatillisia kokonaisuuksia ei ole. Sen sijaan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksessa pääsykokeen yhteydessä tehdyn kyselyn mukaan kiinnostus muiden oppilaitosten opintoihin olisi ammatillisella puolella kasvanut. Selvästi eniten hakijoita kiinnostivat kuitenkin oman oppilaitoksen tarjoamat opintovaihtoehdot, joita oli valmis suorittamaan yli puolet vastaajista (Ruokonen 1993). Kevään 1993 kyselyn perusteella kaikista ammatilliselle puolelle aikovista yhteensä 9,5 % suunniteltiin ottavansa opinto-

ohjelmaansa toisen oppilaitoksen opintoja. Heistä lukio-opintoihin suuntautui 2,2 % ja toisiin ammattiopintoihin 7,3 %.

Valintoja tehneiden keskuudessa suosituin opintoyhdistelmä oli lukio + terveysalan ammattiopinnot. Eniten ammattiopinnoista kiinnostivat kaupan ja hallinnon ammattiopinnot. Tulevat lukiolaiset halusivat hyödyntää ammattioppilaitoksen opetustarjontaa melko innokkaasti. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoita houkuttelivat useimmiten kaupan ja hallinnon ammattiopinnot.

4.2. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevat

4.2.1. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien valinnat

Keväällä 1992 ilmoitti 86 opiskelijaa halukkuutensa suorittaa opintoja myös toisessa oppilaitoksessa. Kun kokeilu elo-syyskuussa käynnistyi 68 opiskelijaa aloitti nämä opinnot. Huhtikuussa 1993 heitä oli mukana 42. Vastaavana aikana heidän osuutensa kaikista kokeiluun osallistuvista opiskelijoista väheni 9,8 %:sta 4,8 %:iin. Lukion ja ammattiopinnot valinneita oli 4,5 % lukiolaisista. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista lukio-opintoja suoritti 2,0 % ja toisia ammattiopintoja 2,9 %. Taulukosta 3.äkäy ilmi opiskelijoiden tekemät valinnat peruslinjoittain.

Lähtijän oppilaitos	Perus-/erikois-tumislinja	Valittu opintovaihtoehto						YHTEENSÄ
		Lukio	Kauppa	Sos.ala	Terveys	Auku	Etp	
K	<i>Kome</i>				1			1
A	<i>Stk</i>				1			1
O	<i>Vap</i>	1						1
L	<i>Raho</i>				1			1
	<i>Etp</i>			1				1
KKOL	<i>Kauppa</i>	10		2	4	4		20
KTHOL	<i>Lvsk</i>	1						1
KOTSO	<i>Kola</i>				2			2
YL					5			5
KL			2	2	3		1	8
YHTEENSÄ		12	2	5	17	4	1	41

Taulukko 3. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien valinnat peruslinjoittain³

Suosituin opintoyhdistelmä on kaupan ja hallinnon peruslinja + lukio-opinnot. Lukio-opintoja suorittavista vain yksi opiskelee laajaa matematiikkaa. Eniten opintoja oman

³ Käytetyt lyhenteet: Kome = Kone- ja metalliteknikan pl., Etp = Elintarviketeollisuuden pl. Muut: ks. s. 11.

oppilaitoksen ulkopuolelta valitsivat kaupan ja hallinnon peruslinjalla opiskelevat, joista vajaa viidesosa suoritti kaksia opintoja. Vähiten lähteviä opiskelijoita suhteessa aloittaneisiin on ammattioppilaitoksessa, josta vain 1,5 % opiskelijoista hyödyntää muun kuin oman oppilaitoksen opetustarjontaa. Terveysala on kiinnostavin ammattiopintovaihtoehto. Konservatoriossa opiskelevat lukiolaiset eivät ole halunneet laskea hyväkseen suorittamiaan musiikin opintoja, joten he eivät näy ylläolevan taulukon määrissä. Lähes kaikki (92,7 %) kaksia opintoja suorittavat ilmoittivat aikovansa jatkaa toisia opintoja myös tulevana syksynä.

4.2.2. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien tausta

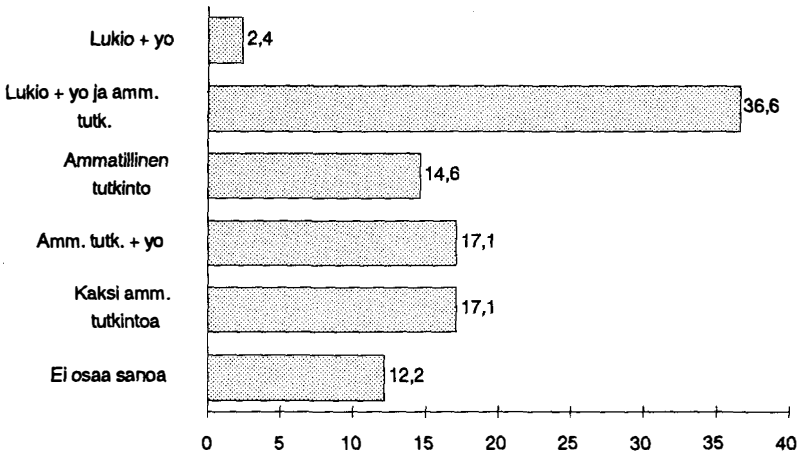
Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevista 82,9 % on tyttöjä. He ovat iältään keskimäärin 18-vuotiaita (vaihteluväli: 16–39 -vuotiaita). Yli puolella oli peruskouluna päästötodistuksen keskiarvo yli 7,9 (vaihteluväli 6,3–9,3). Suurin osa (87,8 %) on kotoisin Vaasan läänistä ja eritoten Keski-Pohjanmaalta⁴ (97,6 %). Kokkolalaisia on yli puolet. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien isistä/huoltajista yli puolet on työntekijöitä, vajaa neljännes toimihenkilöitä, kymmenesosa yrittäjiä ja 5,4 % maanviljelijöitä. Loppu kymmenesosa kuuluu luokkaan muu.a

Kyseiseltä opiskelijaryhmältä tiedusteltiin heidän koulutustavoitteitaan. Kysymykseen sisältyi vain kokeilun tutkintovaihtoehdot, joista kahden ammatillisen tutkinnon vaihtoehto oli jäänyt lomakkeen laatimisvaiheessa pois. Vaihtoehto otettiin kuitenkin aineistoa analysoitaessa mukaan, kun tieto oli saatavissa toisen kysymyksen vastauksista (ks. liite 3; kysymys n:o 9).

Enemmistö eli 70,8 % kahden tutkinnon järjestelmässä opiskelevista aikoo suorittaa molemmat tutkinnot ja loput aikovat sisällyttää suorittamansa opintokokonaisuuden tutkintoonsa. Lukion oppimäärän, ylioppilastutkinnon ja ammatillisen tutkinnon yhdistelmään tähtää vajaa kaksi viidesosaa. Ammatillisen tutkinnon ja ylioppilastutkinnon sekä kahden ammatillisen tutkinnon yhdistelmään tähtäviä on kumpiakin vajaa viidennes. Pelkän ammatillisen tutkinnon suorittamista suunnittelee yli kymmenesosa ja vain lukion oppimäärää ja ylioppilastutkintoa tavoittelee 2,4 %.

⁴ Keski-Pohjanmaahan katsotaan kuuluvaksi 19 Vaasan läänin puoleista kuntaa ja 7 Oulun läänin puoleista kuntaa (ks. Rosenqvist 1988, 4–5; liite 1).

Runsaas kymmenesosa ei osannut määrittellä tavoitettaan. Kuvio 1. kuvaa opiskelijoiden koulutustavoitteita.

Kuvio 1. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien koulutustavoitteet (%)

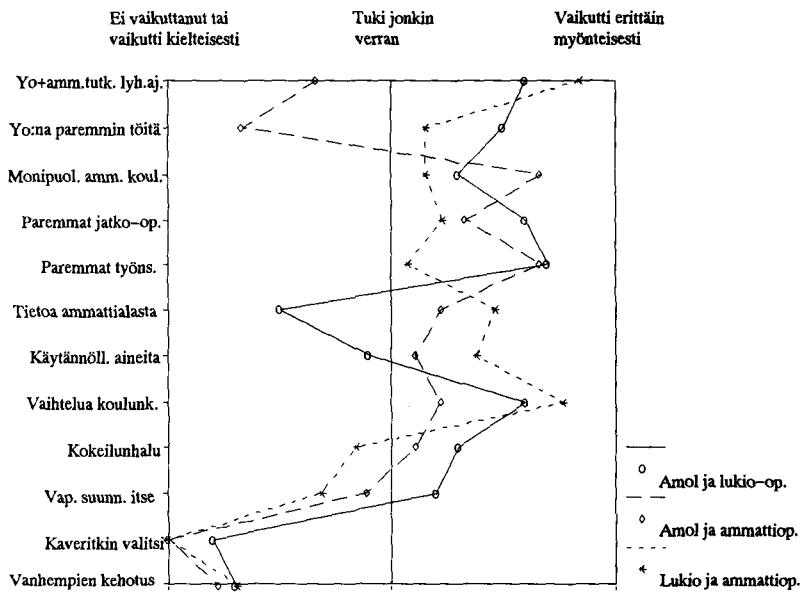
Lisäksi selvitettiin opiskelijoiden lopullista koulutustavoitetta koulutusalan ja -tason mukaan sekä ammatinvalinnan selkiintyneisyyttä. Vajaa kolme viidesosaa ilmoitti uratavoitteensa. Kaikkien heidän tavoitteenaan on nykyisen ammatillisen koulutuksen tai ammattiopintojen tuottamat eriaisteiset tutkinnot. Kouluasteen tutkinto on tavoitteena 52,2 %:lla, opisto- tai ammatillisen korkea-asteen tutkinto 39,1 %:lla ja korkeakoulututkinto 8,7 %:lla. Korkea-asteisia opintoja suunnittelevista toinen on lukiolainen ja toinen lukio-opintoja suorittava ammatillisen oppilaitoksen opiskelija. Ammatinvalinta oli selkiintynyt kahdella viidesosalla ja alan valinta vajaalla viidenneksellä. Epävarmoja ammatinvalinnastaan oli runsas kolmannes ja vajaa kymmenesosa ei osannut sanoa.

4.2.3. Toisten opintojen valitsemiseen vaikuttaneet tekijät, kokeilun hyvät puolet ja opiskelumotivaation muutokset

Päätös opiskella muussakin kuin omassa oppilaitoksessa on syntynyt monien tekijöiden vaikutuksesta. Vaikuttavin yksittäinen tekijä on ollut valinnan tuoma vaihtelu koulunkäyntiin. Opiskelijoiden mukaan kaikkein vähiten heidän päätöksensä

vaikuttivat kavereiden valinnat ja vanhempien kehotukset. Toisaalta vanhemmat vaikuttavat kuitenkin epäsuorasti valintoihin, sillä he välittävät nuorelle tietoa ammateista, työhön ja ammatteihin liittyviä asenteita ja arvostuksia sekä vaikuttavat koulutusta ja ammattia koskevien odotusten ja standardien kehittymiseen (Nummenmaa 1992, 30).

Kun valintoja tarkastellaan eri opintoyhdistelmien mukaan, voidaan todeta, että ammatillisesta oppilaitoksesta lukio-opintoja suorittamaan lähteneiden opiskelijoiden päätöksenteossa on painanut eniten mahdollisuus hankkia sekä ylioppilastutkinto että ammatillinen tutkinto melko lyhyessä ajassa, paremmat työnsaantimahdollisuudet ja vaihtelunhalu. Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden hakeutumiseen toisien ammattiopintojen pariin vaikuttivat toiveet paranevista työnsaantimahdollisuuksista, monipuolisemman ammattikoulutuksen saaminen ja vaihtelunhalu. Lukiolaisten lähtöä ammatilliseen oppilaitokseen on lukio-opintoja harjoittavien ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden tavoin kannustanut mahdollisuus suorittaa kaksi tutkintoa suhteellisen lyhyessä ajassa, vaihtelunhalu ja halu saada tietoa mahdollisesta tulevasta ammattialasta.

Kuvio 2. Toiseen oppilaitokseen hakeutumiseen vaikuttaneet tekijät opintoyhdistelmien mukaan

Opiskelijoiden päätöstä sisällyttää opintoihin jonkun muun oppilaitoksen opintokokonaisuuksia siivitti eniten vaihtelunhalu. Siltä osin monien odotukset näyttävät toteutuneen. Kolmanneksen mielestä kokeilun hyvänä puolena on juuri sen tuoma piristys koulujen arkeen. Vajaa viidennes katsoo suorittamiensa valinnaisten opintojen lisännen heidän tietojaan, taitojaan ja kokemuksiaan. Useiden mielestä lukio- ja ammattiopinnot tukevat omia pääopintoja. Lisäksi vajaa kymmenesosa pitää kokeilun hyvänä puolena sen myötä saatuja uusia ystäviä sekä paranevia jatko-opinto- ja työnsaantimahdollisuuksia.

Kokeilun tarjoama valinnaisuus näyttää lisäävän opiskelijoiden opiskelumotivaatiota ja opiskelun mielekkyyttä. Muutamat opiskelijat pitivätkin sitä yhtenä kokeilun hyvänä puolena. Tiedusteltaessa asiaa kaikilta lähes jokainen ilmoitti olevansa innostuneempi opiskelemaan voidessaan opiskella myös toisessa oppilaitoksessa. Tätä mieltä olivat erityisesti lukiolaiset. Sen sijaan ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden keskuudessa oli muutamia, jotka joko ilmoittivat etteivät olleet valinnastaan huolimatta motivoituneempia tai jättivät kokonaan vastaamatta kysymykseen. Kieltävästi kysymykseen vastanneet suorittivat lukio-opintoja.

4.2.4. Halukkuus siirtyä toisen oppilaitoksen opiskelijaksi

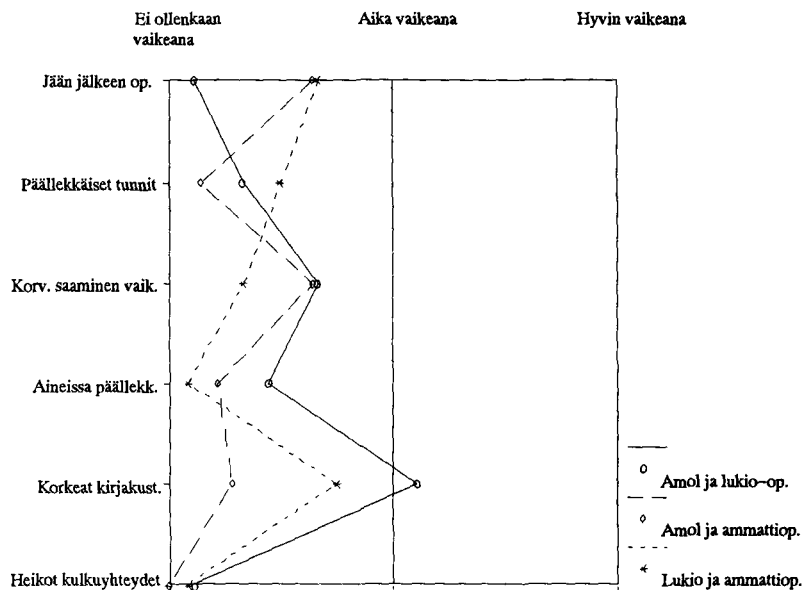
Kahden tutkinnon järjestelmässä opiskelevista yli kolmannes on halukas vaihtamaan oppilaitosta ja pääopintojaan kesken nykyisiä opintoja. Erityisesti lukio-opiskelijat ovat kiinnostuneita hakeutumaan terveydenhuolto-oppilaitokseen, joka on myös useimman vaihtoa pohtineen opiskelijan toiveiden kohde. He ovat 16–17 -vuotiaita, joten he eivät ole voineet nuoren ikänsä vuoksi pyrkiä suoraan peruskoulun jälkeen terveydenhuolto-oppilaitokseen.

Myös 9-luokkalaisille suunnatun kyselyn perusteella tällaista siirtymishalukkuutta lukiolaisten keskuudessa näyttää olevan, sillä erityisesti lukioon menevät halusivat ottaa terveysalan opintoja. Alasta kiinnostuneet voivatkin viettää "välivuotensa" lukiossa ja opiskella samanaikaisesti terveysalan tutkintoon johtavia aineita. Vaihtaessaan oppilaitosta he saavat hyvitystä suoritetuista opinnoista. Toisaalta tämä nopeuttaa opiskelijoiden valmistumista ja toisaalta vähentää moninkertaista koulutusta.

4.2.5. Kokeilun käytännön problematiikka opiskelijoiden kokemana

Opiskelijoilta tiedusteltiin myös, miten vaikeina he olivat kokeneet kokeilun käytännön ongelmat. He eivät pitäneet yhtäkään näistä tekijöistä hyvin vaikeana, vaan niitä pidettiin joko kokonaan ongelmattomina tai vain aika vaikeana. Opiskelijat ovat mahdollisesti niin motivoituneita opiskelemaan kahdessa oppilaitoksessa, etteivät he koe erityisiä vaikeuksia tämän tyyppisessä opiskelussa.

Ammatillisten oppilaitosten lukio-opintoja harjoittavat ja lukiolaiset pitivät suurimpana ongelmana korkeita kirjakustannuksia. Ammattiopintoja suorittavien ammatillisten oppilaitosten opiskelijat kokivat vaikeimmaksi korvaavuuksien saamisen omista opinnoista, mitä pidettiin lukio-opintoja suorittavien keskuudessa toiseksi vaikeimpana asiana. Sekä lukiolaisten että ammatillisten oppilaitosten ammattiopintoja suorittavat katsovat myös oman koulun opetuksesta jälkeen jäämisen ongelmaksi. Osa lukiolaisista huolesti se, kuinka valinnat tulevat vaikuttamaan ylioppilaskirjoituksissa menestymiseen. Vähiten ongelmia on aiheuttanut oppilaitosten väliset heikot kulkuyhteydet.

Kuvio 3. Kokeilun käytännön problematiikka kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien mukaan opintoyhdistelmittäin

Lukuvuonna 1992–1993 pyrittiin työjärjestysteknisin ratkaisuin poistamaan oman oppilaitoksen opetuksesta jälkeen jäämisen ongelmaa. Ammattioppilaitoksen opiskelijat saattoivat suorittaa puuttuvat opinnot rinnakkaisessa opetusryhmässä tai he saivat vaihtopäivästä yksilöllistä joustavuutta. Kauppaoppilaitoksessa lähtevät olivat yhdessä perusopetusryhmässä ja heille oli laadittu vaihtopäiväksi "kevyempi lukujärjestys". Kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksessa lähtevien ryhmällä ei ollut ammattiaineiden opetusta vaihtopäivänä. Lukiolaisille ei onnistuttu luomaan erityisjärjestelyjä vaihtopäivänä ja he joutuivat jäämään pois pakollistenkin aineiden opetuksesta. Etukäteen mietityistä erityisjärjestelyistä huolimatta vain kauppaoppilaitoksen opiskelijoille omasta opetuksesta jälkeen jääminen ei tuottanut mainittavia vaikeuksia.

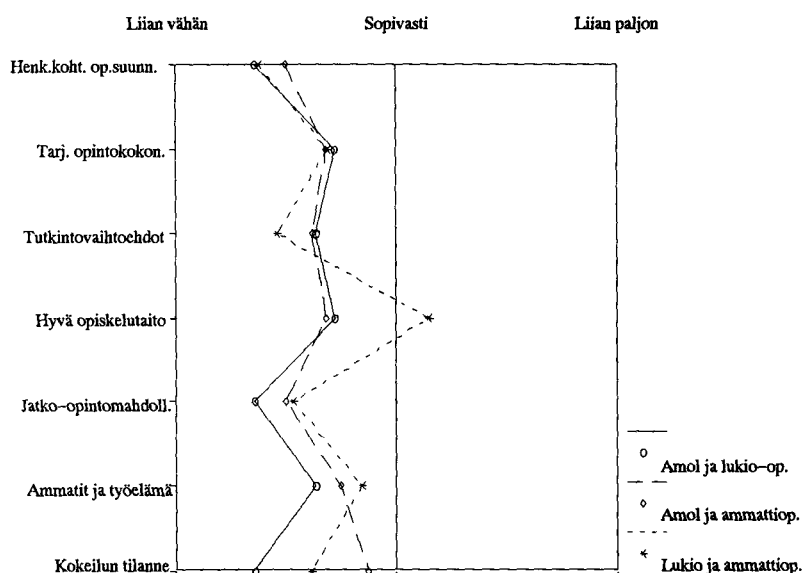
4.2.6. Opinto-ohjauksen rooli kokeiluun hakeutumisessa ja kokeilun aikana

Kun opiskelijoiden valintamahdollisuudet kokeilun myötä laajentuvat, opinto-ohjauksen merkitys oletettavasti korostuu. Opiskelijoilta tiedusteltiin, kenen puoleen he ovat kääntyneet halutessaan selvittää kahden tutkinnon suorittamiseen liittyviä asioita. Lisäksi kysyttiin, missä määrin he ovat mielestään saaneet opinto-ohjausta kokeilun näkökulmasta keskeisiin asioihin.

Opiskelijat kääntyvät yleensä opinto-ohjaajien puoleen halutessaan saada tietoa kahden tutkinnon suorittamiseen liittyvistä asioista. Vajaa kolme viidesosa opiskelijoista hankkii tietonsa oman oppilaitoksensa opinto-ohjaajalta. Toissijaisen oppilaitoksen opinto-ohjaaja on ollut noin kymmenesosan tiedonlähde. Oman tai toisen oppilaitoksen opettajalta neuvoa on kysynyt runsas viidesosa. Vain pieni joukko on kääntynyt tiedontarpeessaan jonkun muun puoleen.

Opiskelijat katsovat saaneensa lähes jokaisesta opinto-ohjaukseen kuuluvasta asiasta liian vähän tietoa. Aivan liian vähän on käsitelty henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimista, mikä on uutta sekä opinto-ohjaajille että opiskelijoille. Opiskelijat ovat ilmeisen halukkaita pohtimaan omia mahdollisuuksiaan sekä kurssivalintojen ja opintotavoitteiden todellista merkitystä ja suhdetta työelämään. He ovat mielestään saaneet kuitenkin sopivasti opastusta hyvään opiskelutaitoon.

Ammatillisten oppilaitosten lukio-opintoja harjoittavat opiskelijat kaipaivat eniten lisätietoa kokeilun sen hetkisestä tilanteesta ja jatko-opintomahdollisuuksista. Heillehän ylioppilastutkinnon suorittaminen antaa yleisen korkeakoulukelpoisuuden ja sitä kautta entistä laajemmat jatko-opintomahdollisuudet. Toisia ammattiopintoja suorittavat ammatillisten oppilaitosten opiskelijat ja lukiolaiset halusivat eniten tietoa henkilökohtaisen opintosuunnitelman laatimisen pohjaksi. Epäselviksi ammatillisen oppilaitoksen ammattiopintojen opiskelijoille ovat jääneet myös jatko-opintomahdollisuudet ja lukiolaisille kokeilun puitteissa suoritettavat tutkintovaihtoehdot. Kuvio 4. kuvaa koettua opinto-ohjauksen tarvetta.

Kuvio 4. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien opinto-ohjauksen tarve opintoyhdistelmien mukaan

4.2.7. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelevien näkökulma kokeilun kehittämiseen

Kokeiluoppilaitoksissa opiskelevat voivat valita opinto-ohjelmaansa esimerkiksi työharjoittelua, ulkomaisia opintoja sekä kansalais- ja työväenopistojen kurseja. Kyselyllä selvitettiin opiskelijoiden kiinnostusta hyödyntää laajemmin erilaisia opintovaihtoehtoja. Lukiolaiset ovat hieman ammatillisten oppilaitosten opiskelijoita

kiinnostuneempia sisällyttämään opintoihinsa useampia vaihtoehtoja. Selvästi kiinnostavin vaihtoehto molempien oppilaitosmuotojen opiskelijoiden keskuudessa on työharjoittelu, jonka haluaa suorittaa 95,1 % opiskelijoista. Kolme viidestä on valmis valitsemaan ulkomaisia opintoja. Joka toinen sisällyttäisi opintoihinsa myös yksittäisiä opintojaksoja ja harrastuspohjaisia opintoja, jos niitä olisi tarjolla. Vähiten kiinnostivat kesäyliopiston kurssit.

Opiskelijoilta tiedusteltiin myös, mistä he saivat tietoa nuorisoasteen koulutuskokeilusta ennen nykyisten opintojen aloittamista. Merkittävimmäksi tiedonlähteeksi osoittautui yläasteen opinto-ohjaaja, jolta joka kolmas opiskelija oli saanut tietoa. Joka viides ja erityisesti kauppaoppilaitoksen opiskelijat olivat saaneet informaatiota opiskelupaikan hyväksymisen yhteydessä tulleesta tiedotteesta sekä joka kymmenes Kokkolan kaupungin julkaisemista tiedotuslehtisistä tai julkisista tiedotusvälineistä (lehdet, radio, tv). Muutaman tieto oli peräisin työvoimapalvelusta tai vanhemmilta.

Suurin osa (61,3 %) kahden eri opetussuunnitelman mukaan lukevista katsoo tiedottamisen olevan paras keino lisätä kokeilun kiinnostavuutta opiskelijoiden keskuudessa. Tähän mennessä kokeilusta on pyritty tiedottamaan jakamalla kaupungin ja oppilaitosten julkaisemia tiedotteita eri intressiryhmille, järjestämällä tiedotustilaisuudet tiedotusvälineille ja maakunnan yläasteen opinto-ohjaajille sekä kertomalla kokeilusta 9-luokkalaisten vanhempainilloissa.

Opiskelijat halusivat, että tiedotuksessa tuotaisiin esille erityisesti tarjotut opintokokonaisuudet, tutkintovaihtoehdot, jatko-opintomahdollisuudet, valintojen hyödyllisyys tulevaisuuden kannalta ja opiskelukäytäntö. Lisäksi positiivisen asenteen luomista kokeilua kohtaan pidettiin tärkeänä. Vajaa kolmannes näki kokeiluoppilaitosten välisen yhteistyön paremman koordinoinnin ja toimivuuden olevan kokeilua kohtaan mielenkiintoa herättävä tekijä. Tällä he tarkoittivat ennen kaikkea päällekkäisten opintojen ja tuntien poistamista. Pienen joukon mielestä lisävalinnaisuus houkuttelisi opiskelijoita hyödyntämään laajemmin valinnaisuutta.

Opiskelijoiden mielestä tiedotus tulee suunnata suuren yleisön ohella sekä kokeiluoppilaitosten että lähiseudun peruskoulun yläasteen opiskelijoille, heidän vanhemmilleen, opinto-ohjaajille ja opettajille. Tietoa voitaisiin välittää julkisten tiedotusvälineiden, kuten lehtien ja radion avulla. Valintoja tehneet opiskelijat voisivat

myös käydä kertomassa kokemuksistaan toisille opiskelijoille. Lisäksi oppilaitoksiin mahdollisesti hakeville järjestettäisiin tilaisuus käydä tutustumiskäynneillä kokeiluoppilaitoksissa tai ns. kokeilumessut.

4.3. Kahdessa oppilaitoksessa opiskelun keskeyttäminen

4.3.1. Kahdessa oppilaitoksessa keskeyttäneiden valinnat ja tausta

Ennakoilmoittautuneista 86 opiskelijasta 18 ei koskaan aloittanut opintoja toisessa oppilaitoksessa. Kokeilun ensimmäisen kuukauden aikana kymmenkunta ammattioppilaitoksen opiskelijaa jätti toiset opintonsa kesken. Varsinaisen kokeilun aikana keskeyttäneitä on yhteensä 26 ja keskeyttämisprosentti 38,2 %. Useimmat keskeyttivät syyslukukauden kuluessa ja suurin osa heistä oli toisia ammattiopintoja suorittavia ammatillisten oppilaitosten opiskelijoita. Tämän tutkimuksen kohdejoukkona ovat kokeilun alkuvaiheen jälkeen keskeyttäneet 16 opiskelijaa (ks. s. 10).

Kyselyyn vastanneista keskeyttäneistä (n=9) 44,4 % on kaupan ja hallinnon peruslinjalta, prosessi- ja laboratoriotekniikan peruslinjalta 22,2 %, kone- ja metallitekniikan peruslinjalta, päivähoitajan erikoistumislinjalta sekä Kiviniityn lukiosta kustakin 11,1 %. Kaksi kolmasosaa on jättänyt kesken lukio-opinnot (lyhyt matematiikka). Sosiaali-, terveys- ja vaatetusalan ammattiopinnot keskeyttäneitä on kutakin kymmenisen prosenttia.

Keskeyttäneistä kaksi kolmasosaa on tyttöjä. Keskimäärin he ovat 18-vuotiaita (vaihteluväli: 16–26-vuotta). Yli puolen peruskoulun päästötodistuksen keskiarvo jäi alle 7,2 (vaihteluväli 5,3–8,5). Enemmistö (66,7 %) oli lähtöisin Vaasan läänistä ja Keski-Pohjanmaalta (88,9 %). Kaksi kolmesta on kotoisin Kokkolasta. Heistä yli kolme viidesosaa on työntekijätaustaisia, neljännes toimihenkilötaustaisia ja runsas kymmenesosa yrittäjätaustaisia.

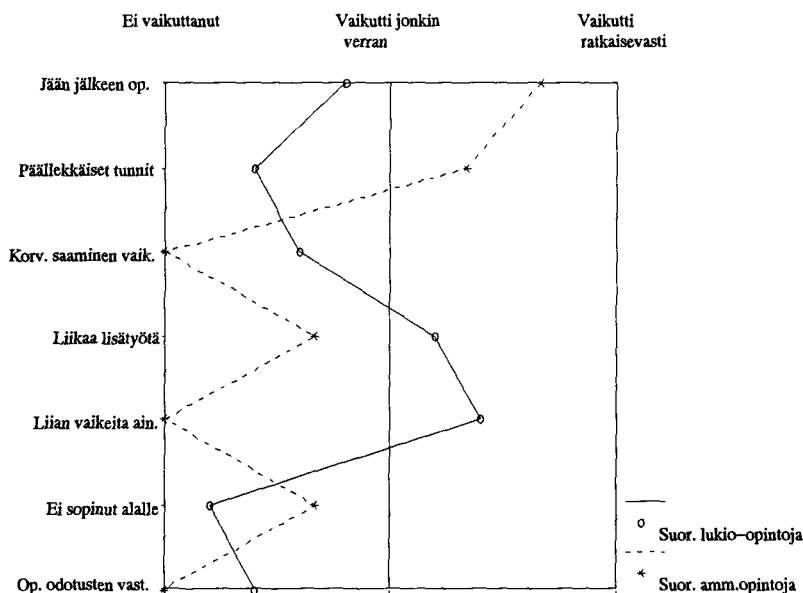
Puolet aikoo päättää opintonsa nykyisen ammatillisen kouluasteen tutkinnon suorittamiseen ja puolet saman alan opistoasteiseen tai ammatillisen korkea-asteen tutkintoon. Yhdenkään mielessä ei näyttänyt olevan sen paremmin alan vaihto kuin korkeakouluopinnotkaan. Ammatinvalinnastaan on varma 44,4 % opiskelijoista, alan valinnastaan varmoja tai epävarmoja tulevasta ammatistaan on kumpiakin 22,2 %. Muut (11,1 %) eivät osanneet vielä sanoa.

4.3.2. Keskeyttäneiden toiseen oppilaitokseen hakeutumisen ja opintojen keskeyttämisen perusteet

Hakeutumiseen ja keskeyttämiseen vaikuttaneiden syiden tarkastelua varten keskeyttäneet on jaettu lukio- (n=6) ja ammattiopintoja (n=3) suorittaviin ryhmiin. Vaikka ryhmät ovat pienet jako on tarpeen ryhmien välisen eron esiin saamiseksi. Analyysi on pienen n:n takia ennen muuta kvalitatiivinen. Kokonaiskuvan yhteydessä se osoittaa joitakin merkityksellisiä seikkoja.

Keskeyttäneille esitettiin vastaavat vaihtoehdot valinnan perusteista kuin jatkaville. Toisen oppilaitoksen opinnot keskeyttäneiden päätökseen hyödyntää kokeilun tarjoamia mahdollisuuksia on vaikuttanut eniten kolme tekijää: paranevat työsaanti- ja jatko-opintomahdollisuudet sekä monipuolisemman ammattikoulutuksen saaminen. Jatkavien tavoin vähiten vaikutusta katsottiin olevan vanhempien ja kavereiden toiminnalla. Lukio-opintoja lähdettiin useimmiten suorittamaan parempien jatko-opinto- ja työsaantimahdollisuuksien vuoksi. Ammattiopintoja lukevien päätöksenteossa painoi eniten mahdollisuus opiskella käytännöllisiä aineita ja työpaikan varmistaminen.

Useimmilla keskeyttäminen johtui siitä, että he jäivät jälkeen oman koulun opetuksesta. Sama syy oli yleisin myös ammattiopintoja harjoittaneiden keskuudessa. Toinen vaikuttava tekijä oli päällekkäin menevät oppitunnit. Lukio-opintoja harjoittavien keskeyttämiseen vaikuttivat eniten liian vaikeilta tuntuneet opiskeltavat aineet sekä liika lisätyö. Osasyynä vaikeuksiin saattaa olla keskeyttäneiden heikohko koulumenestys, sillä heidän peruskoulun päästötodistuksen keskiarvo oli keskimäärin lähes numeroa pienempi kuin jatkavilla. Yksi opiskelija ilmoitti keskeyttämisensä syyksi henkilökohtaiset tekijät. Opiskelijoiden mukaan toisen oppilaitoksen ilmapiirillä, huonoilla opiskelija- tai opettajasuhteilla, kaverin lopettamisella tai korkeilla kirjakustannuksilla ei ollut mitään merkitystä keskeyttämisspäätöksen muotoutumiseen. Kuvioista 5. on havaittavissa keskeyttämiseen vaikuttaneet tekijät lukio- ja ammattiopintoja suorittaneiden mukaan.

Kuvio 5. Toisen oppilaitoksen opintojen keskeyttämisspätökseen vaikuttaneet tekijät lukio- ja ammattiopintoja suorittavien mukaan⁵

4.3.3. Keskeyttäneet kokeilun kehittäjänä

Keskeyttäneiltä tiedusteltiin myös halukkuutta lähteä uudelleen opiskelemaan toiseen oppilaitokseen nykyisten opintojen kuluessa, jos siihen mahdollisuus järjestyisi. Kolme neljäsosaa ilmoitti, ettei ole halukas aloittamaan uudelleen opintoja. Loppu neljäsosaa oli vielä kiinnostunut mahdollisuudesta.

Opiskelijat ovat kiinnostuneita laskemaan hyväkseen muitakin opintovaihtoehtoja kuin mitä kokeilu nykyisellään tarjoaa. Kaksi kiinnostavinta vaihtoehtoa ovat työharjoittelu (75 %) ja yksittäiset opintojaksot (75,0 %). Lisäksi monialaiset opintoprojektit (62,5 %) tuntuvat houkuttelevilta. Kukaan keskeyttäneistä ei ollut valmis opiskelemaan työväen- ja kansalaisopiston kursseja.

⁵ Kuviossa 5. ei ole mukana niitä tekijöitä, joilla ei ollut mitään vaikutusta keskeyttämisspätöksessä

Joka kolmas ilmoitti saaneensa tietoa nuorisoasteen koulutuskokeilusta ennen nykyisten opintojen aloittamista yläasteen opinto-ohjaajalta. Sekä oppilaitokseen hyväksymisen yhteydessä tulleesta tiedotteesta että Kokkolan kaupungin julkaisemista tiedotuslehtisistä informaatiota sai runsas viidennes. Muina pienempinä tiedonlähteinä olivat kaverit ja vanhemmat.

Keskeyttäneet näkevät oppilaitosten välisen yhteistyön toimivuuden parantamisen keskeisimpänä keinona lisätä kokeilun kiinnostavuutta opiskelijoiden keskuudessa. Haluttiin saada "takaus siitä, ettei opiskelut kärsi pääkoululla". Sen ohella toivottiin lisätiedottamista ja -valinnaisuutta.

4.4. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan opiskelevat

4.4.1. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan opiskelevien tausta

Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan opiskelevia tutkitaan yli 300 opiskelijan otoksen avulla (ks. s. 10–11). Heistä 56,8 % on tyttöjä. Keskimäärin he ovat 19-vuotiaita. (vaihteluväli: 16–51 -vuotiaita). Peruskoulun päästötodistuksessa yli puolen keskiarvo on 7,7 yläpuolella (vaihteluväli: 5,6–9,4). Lähes kaikki (96,0 %) ovat rekrytoituneet koulutukseen Vaasan läänistä ja Keski-Pohjanmaalta (95,7 %). Kokkola on runsaan puolen kotipaikkakunta. Opiskelijoiden isistä työntekijöitä on vajaa puolet, toimihenkilöitä runsas neljännes, maanviljelijöitä yli kymmenesosa ja yrittäjiä pieni osa (6,0 %). Loput 11,3 % sijoittuvat luokkaan muu.

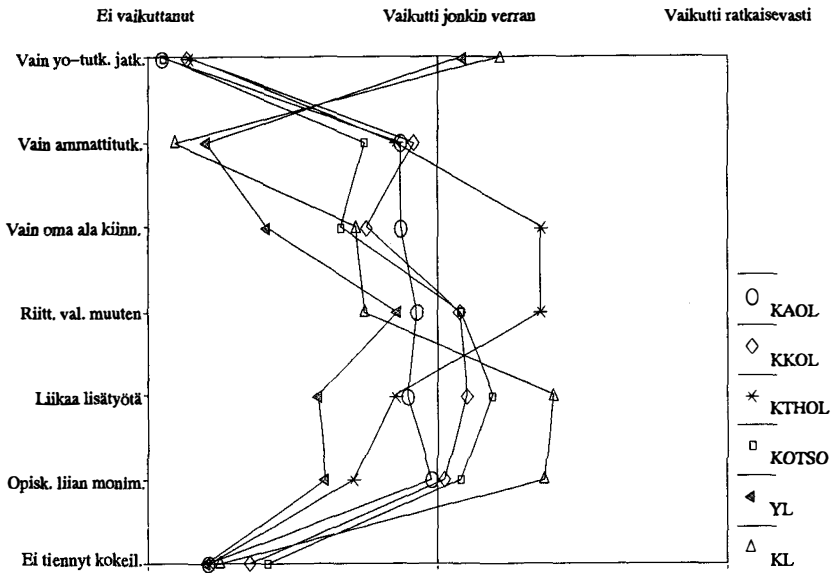
Yli puolen (55,9 %) koulutustavoitteena on nykyistä ammatillista perus- tai erikoistumislinjaa vastaava työammatti. Vastaavia opintoja opisto- tai ammatillisella korkea-asteella (ml. ammattikorkeakoulu) aikoo jatkaa 19,4 % ja korkeakoulussa 1,8 %. Kokonaan toisen kouluasteisen tutkinnon suorittamista suunnittelee 7,6 %. Toisen alan opisto- ja ammatillisen korkea-asteen sekä korkeakouluopintoihin suunnittelee hakeutuvansa yhteensä 1,2 %. Lukion jälkeen kouluasteelle sekä opisto- ja ammatilliselle korkea-asteelle tähtääviä on yhteensä 5,8 % ja korkeakouluun 8,2 %. Heidän määränsä kasvaneet vielä lukio-opintojen kuluessa (vrt. Kosonen 1988, 92).

Noin kolmelle viidestä tuleva ammatti on jo selkiintynyt. Ala on selvillä yhdellä viidestä. Noin joka kymmenes on epävarma tai ei osaa vielä ilmaista mahdollista ammattiaan. Tuleva ammatti on selvillä useammalle ammatillisen oppilaitoksen opiskelijalle kuin lukiolaiselle. Ammatillisissa oppilaitoksessa opiskelevista 82,8 % oli ammatin tai alan valinta selvillä. Loput (17,2 %) olivat vielä epävarmoja tai eivät osanneet sanoa. Lukiolaisista vain 57,6 % osasi ilmaista ammatti- tai alasuunnitelmansa. Epävarmojen ja niiden osuus, jotka eivät osanneet vielä määrittellä uratavoitettaan, oli 42,4 %.

4.4.2. Lukion tai ammatillisen oppilaitoksen valinneiden koulutusvalinnan perusteet

Joko perinteisen lukion tai ammatillisen oppilaitoksen valinnoilta tiedusteltiin, miksi he olivat päättäneet olla ottamatta opintoja toisista oppilaitoksista. Yhtä selvää syytä ei tullut esille, vaan kahteen tutkintoon tähtäävän opiskelun monimutkaisuus, liika lisätyö ja oman oppilaitoksen tarjoama riittävä valinnaisuus olivat tavallisesti päätöksen taustalla. Opiskelijat näyttävät olleen myös tietoisia kokeilusta, koska vain harvat ilmoittivat valitsemattomuutensa johtuneen tiedon puutteesta.

Oppilaitosten välillä esiintyy jonkin verran eroja opiskelijoiden haluttomuudessa laajentaa omaa opinto-ohjelmaansa. Ammattioppilaitosten opiskelijat katsoivat yhtäaikaisen opiskelun kahdessa oppilaitoksessa olevan liian monimutkaista. Kauppaoppilaitoksessa opiskelevien mielestä heidän oma oppilaitoksensa tarjoaa riittävästi valinnaisuutta, jota lisää erityisesti joustavan koulutusrakenteen kokeilu. Toisaalta kauppaoppilaitoksen opiskelijoiden valintoja ehkäisee koti- ja sosiaalialan oppilaitoksen sekä Kiviniityn lukion opiskelijoiden tavoin liian lisätyön ja monimutkaisuuden oletukset. Terveystieteiden oppilaitoksen opiskelijat ilmoittivat taas olevansa kiinnostuneita vain omasta ammattialastaan ja katsoivat oman oppilaitoksensa tarjonnan riittävän heille. Yhteislyseon lukiolaiset halusivat keskittyä ylioppilastutkinnon hankkimiseen jatko-opintoja varten. Kuvio 6. hahmottaa perinteiseen koulutusvalintaan päätyneiden opiskelijoiden päätöksenteossa vaikuttaneita tekijöitä oppilaitoksittain.

Kuvio 6. Perinteisen koulutusvalinnan tehneiden päätökseen vaikuttaneet tekijät oppilaitoksittain

Muina syinä esitettiin yleisimmin mahdollisuuksien puute. Tämän ryhmän vastaajat olivat kaikki terveydenhuolto-oppilaitoksessa keväällä aloittaneen perushoitajaryhmän opiskelijoita. Kolmannes koko ryhmästä katsoi tämän syyn estäneen valintojen tekemisen. Vain kerran vuodessa käynnistyvät suurehkot lukio- ja ammattiopintojen kokonaisuudet rajoittavat keväällä opintonsa aloittavien mahdollisuuksia sisällyttää muiden oppilaitosten opintoja omiin opintoihin välittömästi niiden alkuvaiheessa.

4.4.3. Pelkän lukion tai ammatillisen oppilaitoksen valinneet opiskelijat kokeilun kehittäjinä

Joka viides opiskelija ilmoitti olevansa vielä valmis aloittamaan ensi syksynä opiskelut toisessa oppilaitoksessa, jos siihen mahdollisuus järjestyisi. Halukkaista enemmistö (80,0 %) oli ammatillisten oppilaitosten opiskelijoita. Suurin osa heistä on ravitsemis- ja hotellipalvelujen sekä koti- ja laitostalouden peruslinjalta, joista moni tavoittelee ammattia sosiaali- ja terveysalalta. Tämä joukko voisikin hyödyntää kokeilun suomaa

mahdollisuuksia. Vähiten kiinnostusta rinnakkaisten opintojen aloittamiseen on kauppappilaitosten opiskelijoilla, jotka ovatkin jo tehneet aktiivisimmin valintoja.

Muiden kokeilun suomien opintovaihtoehtojen hyväksikäytössä lukiolaiset ovat innostuneempia kuin ammatillisten oppilaitosten opiskelijat. Kaikista opiskelijoista työharjoitteluun oli valmis menemään 95,0 %. Seitsemän kymmenestä valitsisi harrastuspohjaisia opintoja ja kahta viidesosaa innostivat ulkomaiset opinnot. Vähiten halukkaita oli kesäyliopisto-opintoihin.

5. YHTEENVETO JA POHDINTAA

5.1. Opiskelijavirrat muutoksineen

Kokkolan peruskoulun yläasteen 9-luokkalaiset suuntautuvat jatkoaikomuksissaan lukioon. Nykyisessä koulutusrakenteessa lukion valinta takaa suurimmat mahdollisuudet myöhemmissä valintatilanteissa (Volanen 1992, 5). Kokeiluoppilaitoksiin tulevien opiskelijoiden keskuudessa valinnaisuutta hyödyntävien osuus näyttää kokonaisuudessaan lisääntyneen jonkin verran, mikä johtuu erityisesti ammatilliselle puolelle tähyilevien suuremmasta kiinnostuksesta laajentaa opinto-ohjelmaansa. Sen sijaan lukiolaisten kiinnostus valintojen tekemiseen näyttää vähentyneen. Johtopäätöstä tukevat myös syksyn 1993 valintatiedot.

Nuorisoasteen sisäiset opiskelijavirrat ovat muuttuneet jonkin verran. Opiskelijoiden into valintoihin on teoriassa suuri varsinkin lukiolaisten kohdalla, mutta käytännössä huomattavasti vähäisempi. Tuttu malli on turvallinen. Elo-syyskuussa 1992 ammatillisista oppilaitoksesta käsin lukio-opintoja suorittavien osuus oli 2,4 % ja toisia ammattiopintoja suorittavien 3,3 %. Lukiosta käsin ammattiopintoja harjoitti 2,0 %. Joko pelkän lukion tai ammatillisen oppilaitoksen oppimäärää suoritti 92,3 %. Heidän osuutensa kasvoi keskeyttämisten johdosta huhtikuuhun 1993 mennessä 95,2 prosenttiin.

Kaikista kokeilussa mukana olevista opiskelijoista noin 13–14 % valitsi opintoja muista oppilaitoksista ensimmäisenä kokeiluvuonna. Syksyllä 1992 Kokkolan mallin mukaisissa (Kotka, Savonlinna) kokeiluissa valintoja tehneitä oli 9–10 % opiskelijoista. (Numminen 1992, 41–46; 1993, 13.) Vaikka valintoja tehneiden määrä ja osuus ei olekaan kovin suuri, se on käynnistänyt eri oppilaitosmuotojen opetuksen hyväksikäyttöön tähtäävän prosessin.

5.2. Eri opinto-ohjelmat valinneiden taustoissa on eroja

Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilussa valinnaisuus on merkinnyt opiskelijalle mahdollisuutta valita oman oppilaitoksen ulkopuolelta yksi suurehko tutkintoon tähtäävä opintopaketti. Valintojen tekeminen on ollut tyypillisempää tytöille ja nuoremmille opiskelijoille. Kahta tutkintoa suorittavien koulumenestys peruskoulun päästötodistuksella mitattuna on paras, keskeyttäneiden taas heikoin. Keskeyttäneet ovat rekrytoituneet koulutukseen muita useammin Keski-Pohjanmaan ja Vaasan läänin ulkopuolelta.

Opiskelijoiden sosioekonomisessa taustassa korostuu erityisesti työntekijöiden suuri osuus, mikä kuvastaa kotimaakunnan elinkeinorakenteen maatalous- ja teollisuuspainotteisuutta. Palveluita sen sijaan on suhteellisesti vähemmän kuin muussa Suomessa. (Rosenqvist 1990, 8-15.) Keskeyttäneet ovat selvimmin työntekijätaustaisia. Perinteisen valinnan tehneissä on keskimääräistä enemmän toimihenkilö- ja maanviljelijätaustaisia. Korostetun yrittäjätaustaisia ovat kaksia opintoja suorittavat ja keskeyttäneet.⁶

Ammatin- ja alanvalinta on selkiintynyt useimmilla lukion tai ammatillisen oppilaitoksen opetussuunnitelman mukaan etenevillä. Sen sijaan keskeyttäneiden ja kahta tutkintoa suorittavien joukossa päätöksensä tehneitä on vähemmän. Eniten epävarmoja ammatinvalinnastaan ovat juuri valintoja tehneet, joista osa hakeekin kokeilun kautta varmuutta uran- ja ammatinvalintaansa.

Useimpien koulutustavoitteena on nykyisten ammatillisten opintojen tai ammattiopintojen tuottama ammatti. Pienehkö osa perinteisen opetussuunnitelman mukaan opiskelevista ammatillisten oppilaitosten opiskelijoista suunnittelee vielä ammattialan vaihtoa. Valintoja tehneet ovat muita innokkaampia jatkamaan opintojaan

⁶Opiskelijat näyttävät valikoituvan suorittamaan toisia opintoja sukupuolen, iän, koulumenestyksen ja sosiaalisen taustan mukaan. Sen sijaan kotipaikalla ei tämän aineiston valossa näytä olevan suurtakaan merkitystä. Sosiaalisen taustan mukaiselle valikoitumiselle voi hakea selityksiä tarkastelemalla vanhempien asemaa elinkeino- ja luokkarakenteessa sekä perheen käytettävissä olevia voimavaroja (etenkin taloudellisia ja kulttuurisia pääomia), jotka määrittelevät perhekohtaisia investointeja koulutukseen (Kivinen 1988, 77.) Tämä problematiikka jää myöhemmän tutkimuksen selvittäväksi.

myöhemmin.⁷ Taulukosta 4. ilmenee vielä tiivistetysti eri opinto-ohjelman valinneiden taustatiedot.

Taustatiedot %-osuus	Kahdessa oppil. opiskelevat n=41	Toiset opinnot keskeyttäneet n=9	Joko lukion tai amm. oppil. valinneet n=303
Tyttöjä	82,9	66,7	56,4
Ikä keskiarvo	18	18	19
Pk:n päästötodistuksen keskiarvo	7,9	7,3	7,7
Kotipaikka			
Kokkola	56,1	66,7	55,8
Keski-Pohjanmaa	97,6	88,9	95,7
Vaasan lääni	87,8	66,7	94,4
Sosiaalinen tausta			
Toimihenkilö	24,3	25,0	28,2
Työntekijä	51,4	62,5	45,6
Maanviljelijä	5,4		10,9
Yrittäjä	10,8	12,5	6,0
Muu	10,8		11,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0
Ammatinvalinnan selvyys			
Ammatti/ala selvä	57,1	66,6	76,7
Epävarma	34,3	22,2	9,3
Ei osaa sanoa	8,6	11,1	14,1
Yhteensä	100,0	100,0	100,0
Koulutustavoite			
Nykyinen koulutus	52,2	50,0	55,9
Aikoo vaihtaa alaa			8,8
Jatkaa opintojaan	47,8	50,0	35,3
Yhteensä	100,0	100,0	100,0

Taulukko 4. Nuorisosaasteen koulutuskokeilun opiskelijoiden taustatiedot eri opinto-ohjelmien mukaan

Tämän mallinen kokeilu näyttää hyödyttävän eniten suhteellisen hyvin koulussa menestyviä tyttöjä, kahta tutkintoa tavoittelevia sekä tutkinnon vaihtoa suunnittelevia

⁷Tämän tutkimuksen perusteella ei ole mahdollista sanoa, onko ammattikorkeakoulun toteutumisella ollut vaikutusta halukkuuteen valita esimerkiksi lukioaineita.

opiskelijoita. Heidän kohdallaan kokeilun toteutuminen on merkinnyt lyhyempää koulutusaikaa ja monikertaisen koulutuksen tarpeen vähenemistä.

5.3. Kokeilun hyvät puolet sekä opiskelijoiden antamat perustelut opinto-ohjelmiensa valinnalle ja valintoihin vaikuttavat tekijät

Kokeilun parhainta antia on ollut sen tuoma vaihtelu koulunkäyntiin. Opiskelijoiden opiskelumotivaatio on valinnaisuuden lisääntyessä parantunut. Tosin hakeutumisessa toiseen oppilaitokseen on painanut paremminkin ulkoiset kuin sisäiset tekijät, sillä kaksia opintoja suorittavat perustelivat oman opinto-ohjelmansa valintaa molempien tutkintojen saamisella melko lyhyessä ajassa ja paranevilla työnsaantimahdollisuuksilla. Keskeyttäneiden opinto-ohjelman valinnassa painoivat taas paranevien työnsaantimahdollisuuksien ohella paremmat jatko-opintomahdollisuudet. Jatkavat olivat tehneet valintansa keskeyttäneitä tutkintotavoitteisemmin.

Joko pelkän ammatillisen oppilaitoksen tai lukion valinneiden perustelut vaihtelivat oppilaitoksittain. Näiden kahden oppilaitosmuodon opiskelijoiden keskuudessa sukupuoli, ikä, ammatinvalinnan selkiintyneisyys ja oppilaitoksen tarjoama muu valinnaisuus näyttävät vaikuttavan halukkuuteen lähteä opiskelemaan oman oppilaitoksen ulkopuolelle.

Vähiten halukuutta oman oppilaitoksen ulkopuolisten opintojen ottamiseen oli miehissillä peruslinjoilla, kuten sähkötekniikan sekä auto- ja kuljetustekniikan peruslinjoilla. Naisilla aloilla kiinnostus muiden oppilaitosten tarjontaan näyttää taas vähenevän iän myötä. Esimerkiksi keski-ikältään yli 30-vuotiaat perushoitajat olivat verrattain haluttomia tekemään valintoja.

Ammatillisten oppilaitosten opiskelijoilla, jotka olivat varmoja ammatinvalinnastaan, näyttää suuntautuminen omaan ammattiin vähentävän kiinnostusta laajentaa opinto-ohjelmaa. Samaan suuntaan vaikuttaa valintoihin liittyvä monimutkaisuuskokemus ja oletettu lisätö. Kyse on ilmeisesti osaltaan siitä, kuinka tiettyyn ammattiin valmistumisen ja siihen sosiaalistumisen katsotaan tapahtuvan. Oppilaitoskohtaiset kulttuurit joko tukevat tai ehkäisevät valinnaisuuden hyödyntämistä.

Lukiolaiset ilmoittivat ylioppilastutkinnon ja sen suomien jatkokoulutusmahdollisuuksien suuntaavan voimakkaimmin valintojaan. He haluavat turvata asemansa kilpaillessaan niukoista korkeakoulupaikoista. Mitä yksipuolisemmin pääsyt jatko-opintoihin ratkaisee lukiomenestys, sitä vähemmän lukiolaiset tulevat valitsemaan opintoja oman oppilaitoksen ulkopuolelta. Valintojen tekemisessä painanee tarjottujen opintojaksojen laajuus. Myös kouluasteen ammatilliseen tutkintoon tähtäävät lukiolaiset, jotka voisivat kokeilun puitteissa jo opiskella tulevan tutkintonsa aineita, ilmoittivat valitsemattomuutensa syyksi halunsa saada vain ylioppilastutkinto jatko-opintoja varten. Heille tutkinnolla saattaa olla paremminkin itseisarvoa kuin vaihtoarvoa.

Molempien perinteisiin opetussuunnitelmiin sitoutuneiden opiskelijoiden haluttomuuteen siirtyä harjoittamaan opintoja oman oppilaitoksen ulkopuolelle vaikuttaa myös oman oppilaitoksen tarjoama muu valinnaisuus, joka lisääntynee tulevaisuudessa entisestään. Kauppa- ja ammattioppilaitoksessa toteutetut joustavan koulutusrakenteen mukaiset opetussuunnitelmat lisäävät sisällöllistä joustavuutta omilla pääopinnoilla. Vastaavan muutoksen kotitalous- ja sosiaalialan sekä terveydenhuolto-oppilaitoksen opintoihin tuo näiden yhteisen sosiaali- ja terveysalan tutkinnon toteutuminen.

Lukion opetussuunnitelmiin on perinteisesti kuulunut valinnaisia oppiaineita. Ne ovat antaneet mahdollisuuden sisällyttää opintoihin myös harrastuspohjaisia aineita, jotka ovat kuitenkin laajuudeltaan pienempiä kuin kokeilun suomat valinnaisuudet. Molemmissa Kokkolan lukioissa annetaan harrastuspohjaista opetusta. Yhteislyseon lukio tarjoaa liikuntapainotteista opetusta, johon on osallistunut myös muutamia ammatti- ja kauppaoppilaitoksen opiskelijoita. Tämän ohella on ollut mahdollisuus opiskella ilmaisutaitoa. Kiviniityn lukiossa opiskeleva on voinut taas valita kuvaamataito- tai musiikkipainotteiset opinnot. Keväällä 1993 harrastuspohjaisessa opetuksessa oli vajaa 80 opiskelijaa, joten yli neljäsosa lukiolaisista hyödynsi harrastuspohjaisten opintojen opiskelumahdollisuutta. Eniten opiskelijoita oli liikunta- ja kuvaamataitopainotteisessa opetuksessa.

6. KEHITTÄMISEHDOTUKSIA

1. Tiedottaminen

Tiedotustoimintaa tulee tehostaa ja kyetä organisoimaan riittävän laajalle sekä kokeilun sisällä että sen ulkopuolella. Jos halutaan vaikuttaa tulevien opiskelijoiden valintoihin, olisi huolehdittava siitä, että yläasteen opinto-ohjaajat kykenevät välittämään tietoa ja positiivista asennetta kokeilua kohtaan. Kokeilun "yrityskuvan" ja tiedotuksen tulisi heijastella sen luonteenomaisia puolia, niitä etuja, mahdollisuuksia ja kanavia, mitä se voi tarjota yksilöllisten elämänpäämäärien ja itsearvostuksen edistämiseksi. Tiedotuksen tulee olla niin spesifiä ja elävää, että urareiteille hakeutumista pohtivat voivat sen perusteella "aistia" ja arvioida eri mahdollisuuksien omakohtaista merkitystä. (Kosonen 1991, 228.)

2. Nykyisen valinnaisuuden ja opetustarjonnan voimaperäisempi hyödyntäminen sekä laajentaminen

a) Kokeilusäädösten mukaan **valinnaisuutta olisi mahdollista lisätä** nykyisestä 20–25 %:sta lukion puolella 40 %:een, ammatillisella puolella 30–40 %:een ja yhdistelmäopintoja suorittavilla jopa 65–70 %:een. Valinnaisuuden toteuttaminen täydessä laajuudessa siirtänee kokeilun lähtökohtaa opiskelijakeskeisemmäksi.

b) Kokeilun tavoitteiden mukainen valinnaisuus olisi saatavissa **useamman opiskelijan ulottuville mahdollistamalla valintojen tekeminen myös myöhempinä opiskeluvuosina ja nykyisen opetustarjonnan voimaperäisemmällä hyödyntämisellä**. Ensinnäkin opiskelijat voisivat käyttää hyödykseen entistä enemmän nykyisen opintotarjottimen suomia mahdollisuuksia. Tarjotuista 15 opintovaihtoehdosta vain kuudessa järjestettiin nuorisoasteen koulutuskokeilun mukaista opetusta lukuvuonna 1992–1993. Myös harrastuspohjaisten opintojen suorittamismahdollisuuksia voitaisiin parantaa helpottamalla pääsyä konservatorion vastuulla oleviin musiikin ammattiopintoihin ja markkinoimalla voimakkaammin

ammattillisten oppilaitosten opiskelijoille lukioiden antamaa harrastuspohjaista opetusta. Kunkin oppilaitoksen vahvoja puolia on pyrittävä käyttämään hyväksi.

e) Toisaalta opetustarjontaa voitaisiin lisätä ottamalla **lisää oppilaitoksia kokeilun piiriin, lisäämällä kokeiluoppilaitosten omaa tarjontaa tai sisällyttämällä tarjontimeen myös muuta alueellista opetustarjontaa.** Kaustisen musiikkilukion mukaantulosta kokeiluun on keskusteltu (Aho 1993). Oppilaitosten tarjontaa ollaan laajentamassa siten, että myös yksittäisten opintojaksojen valitseminen tulee mahdolliseksi. Niiden suorittamisesta olivat erityisen kiinnostuneita keskeyttäneet ja terveydenhuolto-oppilaitoksessa opiskelevat. Opintoprojektienkin tarjoamiseen tuntuu olevan valmiuksia, josta esimerkkinä Yhteislyseon lukiossa viime lukuvuonna toteutettu Unesco:n kansainvälinen projekti Ihminen ja vesi (YL 1993, 2). Tällaisia projekteja voisi toteuttaa enemmänkin.

Kokeiluoppilaitosten lisäksi Kokkolassa annetaan monenlaista opetusta, joka on opiskelijoiden käytettävissä ilman minkäänlaisia lukujärjestysongelmia, koska se sijoittuu useimmiten joko iltaan tai loma-aikoihin. Tällaista opetusta annetaan esimerkiksi kansalais- ja työväenopistossa, kesäyliopistossa ja avoimessa korkeakoulussa. Ne tarjoavat monia mahdollisuuksia erityisesti yhdistelmäopintoja haluaville, mutta myös muille kiinnostuneille.

Opiskelijat (n=347) preferoivat eri opintovaihtoehtoja. Selvästi ylivoimaisesti oli halukkuutta sisällyttää työharjoittelu omiin opintoihin. Toiseksi eniten oli innostusta suorittaa harrastuspohjaisia opintoja ja kolmanneksi ulkomaisia opintoja. Seuraavilla sijoilla olivat oppilaitosten oman tarjonnan laajentamisen tuloksena muodostuvat monialaiset opintoprojektit ja yksittäiset opintojaksot. Vähiten opiskelijoita kiinnosti muu alueellinen ja koulun jälkeen tapahtuva opetustoiminta, kuten taulukosta 5. ilmenee. Opiskelijat valitsivat keskimäärin kolme erilaista heitä kiinnostavaa opintovaihtoehtoa.

Opintovaihtoehto	Kiinnostuneita opiskelijoita	Prosenttia
Työharjoittelu	328	94,5
Harrastuspohjaisia opintoja	232	67,8
Ulkomaisia opintoja	148	43,3
Monialaisia opintoprojekteja	126	37,1
Yksittäisiä opintojaksoja	109	31,7
Työväen- ja kansalaisopiston kursseja	94	27,6
Avoin korkeakouluopetus	92	27,1
Kesäyliopiston kursseja	71	20,8

Taulukko 5. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilussa mukana olevien opiskelijoiden kiinnostus valita eri opintovaihtoehtoja

3. Opinto-ohjaus

Valinnaisuuden lisääntyessä joko kokeilun tai omien opetus suunnitelmien uudistuksen myötä opintojen ohjauksen tarve kasvaa. Valintojen tekemiseen on opittava ja harjaannuttava. Nuorelle tulee tarjota tietoa erilaisista mahdollisuuksista. Vastuu valinnoista ja niiden suorittamisesta on opiskelijalla. (Lehikoinen ym. 1993, 5.)

Opinto-ohjaajat ovat avainasemassa, kun opiskelijat haluavat tietoa kahden tutkinnon suorittamiseen liittyvistä asioista. Jonkin verran opiskelijat kysyvät neuvoa myös opettajilta, mutta harvemmin vastaavassa tilanteessa olevilta ystäviltä tai oppilaitoksen muulta henkilökunnalta.

Opinto-ohjauksessa tulisi pyrkiä kohti ohjaavampaa otetta, jossa opiskelijalla on mahdollisuus pohtia omaa kasvua, opiskelua osana sen hetkistä elämäntilannetta, itsetuntemusta ja omia mahdollisuuksia suhteessa tulevaisuuteen. Valintaratkaisujen rinnalle nousevat kysymykset oman ammattitaidon kehittämistä, siirtymisestä työelämään ja jatko-opintoihin. (Olkinuora & Vuorinen 1992, 14; Lehikoinen ym. 1993, 5.) Opiskelija voisi pohtia näitä asioita joko yhdessä opinto-ohjaajan kanssa tai pienryhmässä muiden opiskelijoiden kanssa.

8. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun seuranta- ja kehittämistutkimuksen jatkaminen

Kokeilun lähtökohta on avoin, mutta valtakunnallisesti kokeiluja ohjaavat yhtenäiset puitteet, kuten säädökset, tutkintojen perusteet ja rahoitusperusteet. Varsinaisten toimintamuotojen kehittäminen tapahtuu kuitenkin kokeiluyksiköissä, joiden toimintaa seurataan systemaattisesti tulevia koulutusjärjestelmäratkaisuja varten. Niiden on siten kyettävä luomaan malli, joka voidaan myöhemmin vakinaistaa pysyväksi nuorisoasteen koulutuksen ratkaisuksi.

Kokeilun kehittämisessä, kuten myös koko koulutusjärjestelmän kehittämisessä painopisteet ovat tulevaisuudessa valinnaisuuden lisäämisessä ja opetuksen yksilöllistämässä (VN 1993, 5–7). Kokeilutoiminnan kehittämisen kannalta keskeistä näyttää olevan, kuinka monen erilaisen opiskelijaryhmän tarpeita valinnaisuudella voidaan ja halutaan tyydyttää. Kahden tutkinnon järjestelmän avulla voidaan vastata ennen kaikkea kahta tutkintoa tavoittelevien ja tutkinnon vaihtoa suunnittelevien koulutuskysyntään. Yksittäisten opintojaksojen tarjonta toisi valinnaisuuden taas uuden opiskelijaryhmän ulottuville.

Kokeilutoimintaa kehitettäessä oppilaitosten välisen yhteistyön käytännölliset ongelmat muuttuvat koko ajan. Samalla syntyy arvioijan ja asenteiden erilaisuudesta juontuvia näkemys- ja arvottamiseroja. Erot ja suoranainen tyytymättömyys voivat viitata kokeilun kannalta tärkeisiin kehittämiskohteisiin. Kokkolan nuorisoasteen koulutuskokeilun kehittämis- ja seurantatutkimuksessa on tarkoitus jatkossa syventää kokeilusta saatua kuvaa haastatteleamalla sekä kokeilussa mukana olevia opiskelijoita että opettajia. Tavoitteena on saada selvyyttä erityisesti niihin asenteellisiin eroihin, jotka koskevat valinnaisuutta yleensä ja nuorten kykyä "valita oikein", toisten oppilaitosten opetuksen tasoa sekä opettajien asemaa ja toimeentuloa valinnaisuuden lisääntyessä (Numminen 1993, 14). Samanaikaisesti pyritään arvioimaan myös uusien ratkaisujen, kuten yksittäisten opintojaksojen tarjonnan vaikutuksia tehtyjen valintojen määrään ja uusien yhteistoiminta-aikojen käytön onnistuneisuutta.

Tutkimuksessa nostetaan opiskelijanäkökulman rinnalle opettajien näkemykset kokeilusta. Näkemyksiä verrataan keskenään, peilataan ja kontrastoidaan kokonaiskuvan luomiseksi. Samalla tilannetta tulkitaan muiden tutkimusten antamien

tulosten avulla. Tutkimusaineisto kerätään haastattelemalla kokeilussa ensimmäistä ja/tai toista vuotta mukana olevia opiskelijoita. Aiemman tutkimuksen aihealueita laajennetaan tarpeen mukaan. Opettajien haastattelujen teema-alueet on alustavasti rajattu seuraavasti: 1) opettajien arvio koulutuskokeilun onnistumisista ja epäonnistumisista sekä opettajien nykyinen asenne kokeiluun ylipäänsä, 2) kokeilun tuomat "konkreettiset" muutokset opettajan asemaan ja työhön sekä 3) opettajien tarve ja halukkuus jatko- ja täydennyskoulutukseen. Toteutuessaan jatkotutkimus ajoittuu vuodelle 1994.

LÄHTEET

Aho, H. 1993. Keski-Pohjanmaan konservatorion rehtorin haastattelu 20.4.1993.

KAOL 1992. Kokkolan ammattioppilaitoksen toimintakertomus XXXII lukuvuosi 1991-1992.

KAOL 1993. Kokkolan ammattioppilaitoksen julkaisema kokeilutiedote tiedotusvälineille 7.4.1993.

Kokeilusuunnitelma 1991. Kokkolan nuorisoasteen koulutuksen kokeilun kokeilusuunnitelman täydennys 24.7.1991.

Kivinen, O. 1988. Koulutuksen järjestelmäkehitys. Peruskoulu ja valtiollinen kouludoktriini Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla. Turun yliopiston julkaisuja C:67.

KKOL 1993. Kokkolan kauppaoppilaitoksen esite 1993.

KKTV 1991. Kokkolan kaupungin tilastollinen vuosikirja 1991.

Kosonen, P. A. 1988. Lukioaika nuorten koulutustavoitteiden muovaajana. Teoksessa Volanen, V. M. & Jalkanen, H. (toim.) Koulutuksen kuninkaat ja kulkurit. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B:24. 75-120.

Kosonen, P. A. 1991. Oppilasvalinta ja ammatillisen koulutuksen tavoitteet. Näkökohtia yhteisvalinnan onnistuneisuudesta. Teoksessa Ekola, J. (toim.) Ammatillisen keskiasteen koulunuudistus. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B:56. 217-245.

Lehikoinen, V., Välihalo, L., Joutsenvirta, T., Mäkinen, V., Holttola, J. & Hiltunen, R. 1993. Näin meillä... Yhteissuunnittelua, yhteistyötä ja koulutusta yli oppilaitosrajojen. Kokeiluposti 1, 4-6.

Nummenmaa, A. R. 1992. Toisen sukupuolen ammatti nuoren koulutusvalintana. Työministeriön työpoliittisen tutkimussarjan julkaisuja 31.

Numminen, U. & Piilonen A-R. 1992. Nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulukokeilujen peruseräraportti 1. Opetusministeriö. Helsinki.

Numminen, U. 1993. Valinnanmahdollisuudet kiinnostavat nuoria. Nuorisoasteen koulutuskokeilut ja ammattikorkeakoulukokeilut. Kokeiluposti 3, 13-14.

Nyström, P-O. 1993. Puhelinkeskustelu Kokkolan ruotsinkielisen koulutoimenjohtajan kanssa 29.11.1993.

Olkinuora, A. & Vuorinen, R. 1992. Oppilaanohjauksen kehittäminen ammatillisissa oppilaitoksissa. Opetushallituksen julkaisusarjat. Raporttisarja 8.

Opm 1992a. Keskustelumuiستio 7/1992. Nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulukokeilujen seuranta. Opetusministeriö. Helsinki.

Rajala, M. 1992. Kehittämisprojektit ja projektitoiminnan ohjeet. Lukuvuosi 1992-93. Keski-Pohjanmaan koulutuksen kuntainliitto. Kokkolan ammattioppilaitos.

Rosenqvist, O. 1988. Keski-Pohjanmaa aluetaloutena - Panos-tuotostutkimus. Chydenius-Instituutin tutkimuksia 35.

Rosenqvist, O. 1990. Keski-Pohjanmaa aluetaloutena - kehitysnäkymiä 2000-luvulle. Chydenius-Instituutin tutkimuksia 48.

Ruokonen, M. 1993. Kokkolan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksen kevään 1993 haun yhteydessä toteutetun kyselyn tulokset. 26.4.1993.

SA 391/ 1991. Laki nuorisoasteen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista.

SA 392/ 1991. Asetus nuorisoasteen koulutuksen ja ammattikorkeakoulujen kokeiluista.

Stenhagen, A. 1993. Ruotsinkielinen nuorisoasteen koulutuskokeilu. Raportti tiedotusvälineille 29.3.1993.

VN 1993. Koulutuksen ja korkeakouluissa harjoitettavan tutkimuksen kehittämissuunnitelma vuosille 1991–1996. Valtioneuvoston päätös 18.6.1993.

Volanen, V. M. 1992. Millainen nuorisoaste Suomeen? Julkaisussa Lehtivaara, R-L. & Volanen, M. V. (toim.) Nuorille avoin koulu. Nuorisoasteen koulutuskokeilujen suunnitteluvaiheen kokemuksia. Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. 1–56.

Väljjarvi, J. 1990. Kokemuksia luokattomuudesta erilaisissa lukioissa. Teoksessa Huttunen, I & Väljjarvi, J. Lukion oppimisympäristön uudistaminen luokattomuutta hyödyntäen. Helsinki: Valtion painatuskeskus. 1–27.

YL 1993. Kokkkolan Yhteislyseon lukio ja sen iltalinja kertomus 95. lukuvuodelta 1992–1993.

Liite 1. Keski-Pohjanmaan alue tässä tutkimuksessa

KOKKOLAN NUORISOASTEEN KOULUTUSKOKEILUN SEURANTA- JA KEHITTÄMISTUTKIMUS ENNAKKOKYSELY 1993

Vastaaminen tapahtuu joko kirjoittamalla vastaus annetuille viivoille tai rastittamalla oikea vaihtoehto

1. Nykyinen oppilaitoksesi _____

2. Mitä aiot tehdä peruskoulun jälkeen?

- jatkaa Kiviniityn lukiossa
- jatkaa Kokkolan yhteislyseon lukiossa
- jatkaa Kokkolan ammattioppilaitoksessa
- jatkaa Kokkolan kauppa-oppilaitoksessa
- jatkaa Kokkolan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitoksessa
- jatkaa Kokkolan terveydenhuolto-oppilaitoksessa
- mennä töihin
- en osaa sanoa
- tehdä jotain muuta, mitä? _____

3. Oletetaan, että sinut hyväksytään jatkamaan opintojasi haluamaasi oppilaitokseen. Tällöin sinulla on nuorisoasteen koulutuskokeilun myötä mahdollisuus suorittaa n. 20 % opinnoistasi jonkin muun kuin valitsemasi oppilaitoksen opintoja. Seuraavassa tiedustellaan halukkuustasi osallistua kokeiluun, vaikka valinta ei ole sitova, harkitse tarkoin.

- En valitse opintoja muista oppilaitoksista
- Valitsen **yhden** opintokokonaisuuden seuraavasta oppilaitoksesta

Kiviniityn tai Kokkolan yhteislyseon lukio/ilta linja

- lukio-opintoja

Keski-Pohjanmaan konservatorio

- musiikin ammatilliset perusopinnot

Kokkolan kauppa-oppilaitos

- kaupan ja hallinnon ammattiopinnot

Kokkolan kotitalous- ja sosiaalialan oppilaitos

- koti- ja laitostalouden ammattiopinnot
- talouskoulu
- sosiaalialan ammattiopinnot

Kokkolan terveydenhuolto-oppilaitos

- hoitotyön ammattiopinnot

Kokkolan ammattioppilaitos

- kone- ja metallitekniikan ammattiopinnot
- auto- ja kuljetustekniikan ammattiopinnot
- sähkötekniikan ammattiopinnot
- rakennustekniikan ammattiopinnot
- prosessi- ja laboratoriotekniikan ammattiopinnot
- vaatetustekniikan ammattiopinnot

- ravitsemis- ja hotellipalvelujen sekä koti- ja laitostalouden ammattiopinnot
- elintarviketekniikan ammattiopinnot
- parturi-kampaajan ammattiopinnot

**KOKKOLAN NUORISOASTEEN KOULUTUSKOKEILUN SEURANTA- JA
KEHITTÄMISTUTKIMUS** **KEVÄT 1993**

OPISKELIJALOMAKE A.

(opiskelijat, jotka suorittavat opintoja kahdessa oppilaitoksessa)

**Vastaaminen tapahtuu joko kirjoittamalla vastaus annetuille viivoille tai
rengastamalla oikea vastausvaihtoehto.**

A. OPISKELIJAN TAUSTATIEDOT

1. Oppilaitoksesi _____
(jos opiskelet ammatillisessa oppilaitoksessa merkitse myös peruslinjasi)

2. Suoritatko

1. lukio-opintoja ja olet valinnut

a) yleisen matematiikan

b) laajan matematiikan

2. opintoja ammatillisessa oppilaitoksessa

a) mitä ammattiopintoja _____

3. Olet 1. mies
2. nainen

4. Ikäsi on _____ vuotta

5. Kotipaikkakuntasi on _____

6. Huoltajasi/isäsi ammatti on _____

7. Peruskoulun päästötodistuksen kaikkien aineiden keskiarvosi on _____

B. KOULUTUKSEEN HAKEUTUMINEN

8. Tavoitteenasi on

1. lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto

2. lukion oppimäärä, ylioppilastutkinto ja ammatillinen tutkinto

3. ammatillinen tutkinto ja ylioppilastutkinto

4. ammatillinen tutkinto

5. en osaa sanoa

9. Kerro lyhyesti, mikä on lopullinen uratavoitteesi, miksi haluaisit "isona" ?

10. Miten paljon seuraavat tekijät vaikuttivat päätökseesi suorittaa opintoja toisessa oppilaitoksessa? (rengastus joka kohtaan)

1= ei vaikuttanut valintaani tai vaikutti kielteisesti valintaani

2= tuki jonkin verran valintaani

3= vaikutti erittäin myönteisesti valintaani

a) voin suorittaa sekä ylioppilastutkinnon että ammatillisen tutkinnon melko lyhyessä ajassa	1	2	3
b) saan tietoa mahdollisesta tulevasta ammattialastani	1	2	3
c) parannan työnsaantimahdollisuuksiani	1	2	3
d) saan paremman jatko-opintokelpoisuuden	1	2	3
e) kaverinikin valitsivat opintoja toisesta oppilaitoksesta	1	2	3
f) voin opiskella käytännöllisiä aineita	1	2	3
g) saan monipuolisemman ammattikoulutuksen	1	2	3
h) voin suunnitella itseäni kiinnostavan opinto-ohjelman	1	2	3
i) tuo vaihtelua koulunkäyntiin	1	2	3
j) vanhempien kehoitus	1	2	3
k) päätin kokeilla, kuinka tässä käy	1	2	3
l) ajattelin, että saan paremmin ammattialani töitä, kun minulla on myös ylioppilastutkinto	1	2	3
m) jokin muu tekijä, mikä _____	1	2	3

11. Aiotko jatkaa ensi syksynä opintojasi myös toisessa oppilaitoksessa?

1. kyllä

2. en

12. Oletko koskaan ajatellut siirtyä toisen oppilaitoksen opiskelijaksi kesken nykyisiä opintojasi?

1. kyllä

2. en

13. Mitä hyvää kokeilussa on mielestäsi ollut?

14. Miten vaikeina olet kokenut seuraavat tekijät opiskellessasi yhtä aikaa kahdessa oppilaitoksessa?

1 = en ollenkaan vaikeana

2 = aika vaikeana

3 = hyvin vaikeana

a) jään jälkeen oman koulun opetuksesta	1	2	3
b) kulkuyhteydet oppilaitosten välillä heikot	1	2	3
c) korvaavuuksien saaminen	1	2	3
d) yleissivistävissä aineissa päällekkäisyyksiä (äidinkieli, kielet, matematiikka)	1	2	3
e) korkeat kirjakustannukset	1	2	3
f) oppitunnit menevät päällekkäin	1	2	3
g) jokin muu, mikä _____	1	2	3

15. Oletko innostuneempi opiskelemaan, kun voit suorittaa opintoja myös toisessa oppilaitoksessa?

1. kyllä

2. en

C. OPINTO-OHJAUS

16. Mistä sait tietoa nuorisoasteen koulutuskokeilusta ennen nykyisten opintojesi aloittamista? (ympyröi tarvittaessa useampi vaihtoehto)

- a) yläasteen opinto-ohjaajalta
- b) työvoimapalvelusta
- c) julkisista tiedotusvälineistä (lehdet, radio, tv)
- d) Kokkolan kaupungin julkaisemista tiedotuslehtisistä
- e) kavereilta
- f) vanhemmilta
- g) jostakin muualta, mistä _____

17. Kenen puoleen olet **ensisijassa** kääntynyt saadaksesi tietoja kahden tutkinnon opiskeluun liittyvistä asioista? (rengasta vain **yksi** vaihtoehto)

- a) oman oppilaitoksen opinto-ohjaajan
- b) toissijaisen oppilaitoksen opinto-ohjaajan
- c) oman tai toisen oppilaitoksen opettajan
- d) jonkun toisen kahdessa oppilaitoksessa opiskelevan opiskelijan
- e) jonkun muun, kenen _____

18. Arvioi missä määrin olet saanut opintojen kuluessa tietoa seuraavista opinto-ohjaukseen liittyvistä asioista?

1 = liian vähän

2= sopivasti

3 = liian paljon

a) henkilökohtaisen opetussuunnitelman tekemisestä	1	2	3
b) tarjotuista opintokokonaisuuksista	1	2	3
c) suoritettavista tutkintovaihtoehdoista	1	2	3
d) jatko-opintomahdollisuuksista	1	2	3
e) ammateista ja työelämästä	1	2	3
f) hyvästä opiskelutaidosta	1	2	3
g) kokeilun sen hetkisestä tilanteesta	1	2	3

D. KOKEILUN KEHITTÄMINEN

19. Mikäli voisit sisällyttää opintoihisi myös seuraavia opintovaihtoehtoja, olisitko kiinnostunut? (rasti jokaiseen kohtaan)

	kyllä	en
a) ulkomaisia opintoja	☐	☐
b) työharjoittelu	☐	☐
c) yksittäisiä opintojaksoja eri oppilaitoksista	☐	☐
c) monialaisia opintoprojekteja	☐	☐
d) enemmän harrastuspohjaisia opintoja	☐	☐
e) työväen- ja kansalaisopistojen kursseja	☐	☐
f) kesäyliopistojen kursseja	☐	☐
g) avoimen korkeakoulun tarjoamia yliopistollisia koulutuskokonaisuuksia	☐	☐

20. Millä keinoin tämän kokeilun kiinnostavuutta voitaisiin mielestäsi edelleen lisätä opiskelijoiden keskuudessa?

VASTAUKSISTASI KIITTÄEN, TARKISTATKO VIELÄ, ETTÄ VASTASIT KAIKKIIN KOHTIIN!

**KOKKOLAN NUORISOASTEEN KOULUTUSKOKEILUN SEURANTA- JA
KEHITTÄMISTUTKIMUS KEVÄT 1993**

OPISKELIJALOMAKE B.

(opiskelijat, jotka ovat keskeyttäneet opiskelun toisessa oppilaitoksessa)

**Vastaaminen tapahtuu joko kirjoittamalla vastaus annetuille viivoille tai
rengastamalla oikea vastausvaihtoehto.**

A. OPISKELIJAN TAUSTATIEDOT

1. Oppilaitoksesi _____
(jos opiskelet ammatillisessa oppilaitoksessa merkitse myös peruslinjasi)

2. Suorititko

1. lukio-opintoja ja olitko valinnut

a) yleisen matematiikan

b) laajan matematiikan

2. opintoja ammatillisessa oppilaitoksessa

a) mitä ammattiopintoja _____

3. Olet 1. mies
2. nainen

4. Ikäsi on _____ vuotta

5. Kotipaikkakuntasi on _____

6. Huoltajasi/isäsi ammatti on _____

7. Peruskoulun päästötodistuksen kaikkien aineiden keskiarvosu on _____

8. Kerro lyhyesti, mikä on lopullinen uratavoitteesi, miksi haluaisit "isona"?

9. Miten paljon seuraavat tekijät vaikuttivat päätökseesi suorittaa opintoja toisessa oppilaitoksessa? (rengastus joka kohtaan)

1 = ei vaikuttanut tai vaikutti kielteisesti valintaani

2 = tuki jonkin verran valintaani

3 = vaikutti erittäin myönteisesti valintaani

a) voin suorittaa sekä ylioppilastutkinnon että ammatillisen tutkinnon melko lyhyessä ajassa	1	2	3
b) saan tietoa mahdollisesta tulevasta ammattialastani	1	2	3
c) parannan työnsaantimahdollisuuksiani	1	2	3
d) saan paremman jatko-opintokelpoisuuden	1	2	3
e) kaverinikin valitsivat opintoja toisesta oppilaitoksesta	1	2	3
f) voin opiskella käytännöllisiä aineita	1	2	3
g) saan monipuolisemman ammattikoulutuksen	1	2	3
h) voin suunnitella itseäni kiinnostavan opinto-ohjelman	1	2	3
i) tuo vaihtelua koulunkäyntiin	1	2	3
j) vanhempien kehoitus	1	2	3
k) päätin kokeilla, kuinka tässä käy	1	2	3
l) ajattelin, että saan paremmin ammattialani töitä, kun minulla on myös yo-tutkinto	1	2	3
m) jokin muu tekijä, mikä _____	1	2	3

B. TOISESSA OPPILAITOKSESSA OPISKELUN KESKEYTTÄMISEN SYYT

10. Arvioi seuraavassa niitä syitä, jotka saivat sinut keskeyttämään opiskelusi toisessa oppilaitoksessa? (rengastus joka kohtaan)

1 = ei vaikuttanut keskeyttämispäätökseeni

2 = vaikutti jonkin verran keskeyttämispäätökseeni

3 = vaikutti ratkaisevasti keskeyttämispäätökseeni

a) jäin jälkeen oman koulun opetuksesta	1	2	3
b) kulkuyhteydet oppilaitosten välillä heikot	1	2	3
c) en tullut toimeen toisen oppilaitoksen opiskelijoiden kanssa	1	2	3
d) joustamattomuutta korvaavuuksien saamisessa	1	2	3
e) toisen oppilaitoksen ilmapiiri ei miellyttänyt	1	2	3
f) liikaa lisätyötä	1	2	3
g) toisen oppilaitoksen opetus ei vastannut odotuksiani	1	2	3
h) korkeat kirjakustannukset	1	2	3
i) toisessa oppilaitoksessa opiskelevat asiat tuntuivat liian vaikeilta	1	2	3
j) tunne alalle soveltumattomuudesta	1	2	3
k) huonot suhteet toisen oppilaitoksen opettajiin	1	2	3
l) kaverinikin lopetti	1	2	3
m) oppitunnit menivät päällekkäin	1	2	3
n) jokin muu syy, mikä _____	1	2	3

C. KOKEILUN KEHITTÄMINEN

9. Haluaisitko ensi syksynä lähteä opiskelemaan toiseen oppilaitokseen, mikäli siihen mahdollisuus järjestyisi?

1. kyllä

2. en

10. Mikäli voisit sisällyttää opintoihisi seuraavia opintovaihtoehtoja, olisitko kiinnostunut? (rasti joka kohtaan)

	kyllä	en
a) ulkomaisia opintoja	☐	☐
b) työharjoittelu	☐	☐
c) yksittäisiä opintojaksoja eri oppilaitoksista	☐	☐
c) monialaisia opintoprojekteja	☐	☐
d) enemmän harrastuspohjaisia opintoja	☐	☐
e) työväen- ja kansalaisopistojen kursseja	☐	☐
f) kesäyliopistojen kursseja	☐	☐
g) avoimen korkeakoulun tarjoamia yliopistollisia koulutuskokonaisuuksia	☐	☐

VASTAUKSISTASI KIITTÄEN, TARKISTATKO VIELÄ, ETTÄ VASTASIT KAIKKIIN KOHTIIN!